CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library
S.D.P.B.
Coll. No. 720

Title Sankaravijaya dindima

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 720 Subject : Kāvya

Title : Śaṅkara vijayadindima

Author : Dhanapati Sūri Scribe : —

Date of the work : — Date of the Ms. : —

Place of the work : — Place of the Ms. : —

Size : 12·4" by 6·6" Extent : 17 foll

Language : Sanskrit Script : Devanāgarī

Remarks : —

प्राकृतशिशुविलक्षणंतस्यचरितंदर्शयितुमुपक्रमते अथेति शिवोनिजमायया मनुष्यःसन्विप्रगृहेद्विजस्यशिवगुरोःप्रीतिंसंपादयन्प्रथमवर्षएव सर्वमक्षरंनिजभाषांचसम्यग्गृहीतवान् द्रुतविलंबितमाहनभौर्भरौवसुयुगविरतिः ॥ १॥ ततोद्वितीयवर्षएवसबालकःसुबुद्धित्वादक्षरज्ञोलिखिताक्षरमुच्चारयितुंसमर्थोऽभूत् अथानंतरंतृतीयवर्षेसशिशुःकाव्यानिपुराणानिचश्रुतवान् किमपिश्रवणंविनास्वयमेवज्ञातवान् ॥ २ ॥ असौ शिशुर्गुरोर्दुःखकरोनाभूत् यतःसकृदेवश्रवणात्परियहणशीलः सहाध्यायिजनस्यस्वयंगुरुः सचश्रवणादनंतरंगुरुणाविना पपाठ ॥ ३ ॥

श्री० अथचतुर्थसर्गः॥ अथशिवोमनुजोनिजमायया द्विजगृहेद्विजमोदमुपावहन्॥प्रथमहायनएवसमग्रही त्सकलवर्णमसौनिजभाषिकां॥ १॥द्विसमएवशिशुर्लिखिताक्षरंगदितुमक्षमताक्षरवित्सुधीः॥अथसकाव्य पुराणमुपाश्रृणोत्स्वयमवैक्षिमपिश्रवणंविना॥ २॥अजनिदुःखकरोनगुरोरसौश्रवणतःसकृदेवपरिग्रही ॥ सहनिपाठजनस्यगुरुःस्वयंसचपपाठततोगुरुणाविना ॥ ३॥ रजसातमसाप्यनाश्रितोरजसाखेलनकाल एवहि॥सकलाधरसत्तमात्मजःसकलाश्चापिलिपीरविंदत ॥ ४ ॥ सुधियोस्यविदिद्युतेऽधिकंविधिवच्चौल विधानसंस्कृतं॥ ललितंकरणंघृताहुतिज्वलितंतेजइवाशुशुक्षणेः॥ ५॥

रजोगुणेनतमोगुणेनचानाश्रितोधूल्याखेलनकालएवहिप्रसिद्धंसशिशुःकलाधरेभ्यःश्रेष्ठस्यसुतःसर्वाअपिलिपीर्ज्ञातवान् ॥ वियो० ॥ ४ ॥ अस्यसुधियःश्रीशंकरस्यविधिवच्चूडाकर्मणोविधानेनसंस्कृतंसुंदरंकरणंगात्रंशरीरं करणंसाधकतमंक्षेत्रगात्रेंद्रियेष्वपीत्यमरः विदिद्युतेविशेषेणशुशुभे घृतस्य आहुतिभिर्ज्वलितमग्नेस्तेजइव ॥ ५ ॥

उपपादनेनिर्व्यपेक्षाऽपेक्षारहिताधीर्यस्यसश्रीशंकरःभूप्रभृतिव्याख्तिपूर्वकान्वेदान्पपाठ किंचाऽधिकाव्यमरंस्त काव्येतुक्रीडांकृतवान् अपि चकर्कशेऽतिकठिनेऽपितर्कनयेयेऽधिकास्तानतिक्रांतवान् ॥ ६ ॥ नैजायाःस्वकीयायावाचोवैभवेनोत्सारितादूरीकृतावादिनोयैस्तेबुधाःपंडितावादजल्पवितंडासुकथासुप्रभवःसमर्थाअपिदेवानांपूज्यस्यगुरोर्वाचस्पतेश्चातुरीहरतस्तस्यशिवगुरोःकुमारस्यसम्मुखेवक्तुंप्रभवोनबभूवुरित्यर्थः ॥ ७ ॥ किंचसर्पाधीशस्यशेषस्यकथायाअप्यवधीरिर्णीतिरस्करिणीममुष्यक्रमेणोच्चारणस्यपरिपाटीश्रुत्वावादिनोमुमुहुःमोहंप्रापुः यतःप्रतिवचनस्यव्याख्तौप्रमादवंतः ॥ ८ ॥ प्रख्यातेनबुद्धिमतातेनश्रीशंकरेणकानिकुमतानिनोन्मथितान्यपितुसर्वाण्येवोन्मथितानि तेनखं

उपपादननिर्व्यपेक्षधीःसपपाठाख्तिपूर्वकागमान् ॥ अधिकाव्यमरंस्तकर्कशेप्यधिकांस्तर्कनयेत्यवर्तत ॥ ६ ॥
हरतस्त्रिदशेज्यचातुरींपुरतस्तस्यनवक्तुमीश्वराः ॥ प्रभवोपिकथासुनैजवाग्विभवोत्सारितवादिनोबुधाः ॥ ७ ॥
अमुकक्रमिकोक्तिघोरणीमुरगाधीशकथावधीरिणीं ॥ मुमुहुर्निशमय्यवादिनःप्रतिवाक्योपख्तौप्रमादिनः ॥
॥ ८ ॥ कुमतानिचतेनकानिनोन्मथितानिप्रथितेनधीमता ॥ स्वमतान्यपितेनखंडितान्यतियत्नैरपिसाधितानिकैः ॥ ९ ॥ अमुनातनयेनभूषितंयमुनातातसमानवर्चसा ॥ तुलयारहितंनिजंकुलंकलयामाससपुत्रिणां वरः ॥ १० ॥ शिवगुरुःसजरन्त्रिसमेशिशावमृतकर्मवशःसुतमोदितः ॥ उपनिनीषितसूनुरपिस्वयंनहियमोऽस्यकृताकृतमीक्षते ॥ ११ ॥

डितानिस्वमतान्यतिप्रयत्नैरपिकैःसाधितानिनकैरपीत्यर्थः ॥ ९ ॥ सपुत्रवतांमध्येश्रेष्ठःशिवगुरुःस्वीयंकुलंयमुनातातेनसूर्येणसमानंवर्चस्तेजो यस्यतेनामुनापुत्रेणालंकृतं तुलयोपमयारहितंकलयामासचकाराददर्शेतिवा ॥ १० ॥ सशिवगुरुःसुतेनमोदंप्रापितःस्वयमुपनिनीषितउपनयंकर्त्तुमिच्छितःसूनुर्येनतथाभूतोऽपिजरांगच्छन्नशिशौत्रिहायनेसतिकर्माधीनःअमृतमृतः हियस्मादस्यजंतोःकृताकृतमिदमनेनकृतमिदमनेनाकृतमितियमोनपश्यति ॥ इत० ॥ ११ ॥

अस्मिन्संसारेसुतस्येक्षणंसुलभंनभवति सुतविभवस्येक्षणंतुसुतरांसुलभंनभवति इत्यस्मिन्नर्थेशिवगुरुरेवनिदर्शनंइत्याशयेनाहेहेति अयंद्विजःसुतंकथंचिदवाप परंतुसुतस्यवैभवंद्रष्टुंसमर्थोनैवाभूत् ॥ १२ ॥ तदनंतरमस्यशंकरस्यपितरंशिशोर्जननीस्वसर्पिंडैरदीदहत् ततोधवेनपत्याखंडितांरहितांसतींस्वजनताम्रतिशोकहरैःपदैःतामत्यंतसंवासःकस्यचित्केनचित्कचिदपिस्वेनशरीरेणनकिमुतान्यैःपृथग्जनैरित्यादिभिःसमाश्वासितवती ॥ १३ ॥ मृतस्ययद्विहितंस्वेनकर्तुंशक्यंतत्स्वयंकृतवती यत्रासमर्थांतत्स्वजनैरप्यसौसतीकारितवती किंच संवत्सरदीक्षांपरिसमाप्य

इहभवेत्सुलभंनसुतेक्षणंनसुतरांसुलभंविभवेक्षणं ॥ सुतमवापकथंचिदयंद्विजोनखलुवीक्षितुमैष्टसुतोदयं ॥
॥ १२ ॥ मृतमदीदहदात्मसनाभिभिःपितरमस्यशिशोर्जननीततः ॥ समनुनीतवतीधवखंडितांस्वजनताम्रतिशोकहरैःपदैः ॥ १३ ॥ कृतवतीमृतचोदितमक्षमानिजजनैरपिकारितवत्यसौ ॥ उपनिनीषुरभूत्सुतमात्मनःपरिसमाप्यचवत्सरदीक्षणं ॥ १४ ॥ उपनयंकिलपंचमवत्सरेप्रवरयोगयुतेसुमुहूर्तके ॥ द्विजवधूर्नियताजननीशिशोर्व्यधिततुष्टमनाःसहबंधुभिः ॥ १५ ॥ अधिजगेनिगमांश्चतुरोऽपिसक्रमतएवगुरोःसषडंगकान् ॥ अजनिविस्मितमत्रमहामतौद्विजसुतेऽल्पतनौजनतामनः ॥ १६ ॥ सहनिपाठयुताबटवःसमंपठितुमैशतनद्विजसूनुना ॥ अपिगुरुर्विशयंप्रतिपेदिवान्कइवपाठयितुंसहसाक्षमः ॥ १७ ॥

स्वस्यसुतमुपनिनीषुरभूत् ॥ १४ ॥ प्रवरयोगयुतेश्रेष्ठयोगयुक्तेनियतानियमयुक्ताउपनयंव्यधितकृतवती ॥ १५ ॥ शिक्षादिभिःषड्भिरंगैःसहितान्चतुरोऽपिवेदान्क्रमेणसगुरोःसकाशादधिजगेऽध्ययनेनअवाप अत्रास्मिन्द्विजसुतेऽल्पशरीरेमहामतौसति जनतायाख्दयंविस्मितमजायत अत्रास्मिन्लोकइतिवा ॥ १६ ॥ सहनिपाठःसहाध्ययनंतेनयुक्ताबटवोद्विजपुत्रेणसहपठितुंसमर्थानाभूवन् किंचसहसापाठयितुंकःसमर्थइतिसंशयंगुरुरपिप्राप्तवानिव ॥ १७ ॥

योद्विर्त्रिमासपठनात्तत्रतत्रशास्त्रेगुरुणातुल्यविद्योऽभवत्सगुरुमनुस्मृतोयत्सर्वानागमगणान्शिक्षितवानत्रकिंचित्रंनकिमपीत्यर्थः स्वागता० ॥ १८ ॥ वेदेब्रह्मसमश्चतुर्मुखतुल्यःआसीत् वेदांगसमुदायेशिक्षादौगार्ग्यसदृशआसीत् वेदतदंगकथातात्पर्यविवेचनेवाचस्पतितुल्यआसीत् वेदोक्तकर्मसंवर्णनेजैमिनिरेवआसीत् वेदवचनजन्यतत्त्वज्ञानस्यमूलेव्यासेनैवतुल्यः किंचसमूर्त्तिमान्नवीनोव्यासइववाणीविलासैर्दृतःसंयुतआसीत् ॥ शार्दू० ॥ १९ ॥ आन्वीक्षिकीतर्कविद्यातेनैक्षिसम्यगीक्षिता कापिलेतंत्रेकपिलप्रणीतेसांख्यशास्त्रेअनुपमाकापिपरिचितिःपरिचयोलेभे कर्मणिलिट् तेनलब्धेत्यर्थः पतंजलिप्रणीतशास्त्रात्मकंजलंतेनपीतं भाट्टस्यभट्टपादप्रणीतस्यवार्त्तिकस्यघट्टानांप्रघट्टकानां अर्थस्य तत्वंपरमपितेनविदितंपरमपीत्यस्यपूर्वेणवासंबंधः किंचयत्नैःतर्कशास्त्रादिभिःसुखंतदस्यश्रीशंकरस्यामलंचतद्द्वैतंचतस्ययाविद्याअमलाचासाद्वैतविद्येतिवा तस्याःसुखेऽस्मिन्नपरोक्षेंतरभवत् कूपेयोजलपानादिरूपोर्थःसशोभनजलेविस्तृतेगंगादौतीर्थेकिमंतर्नभवेदपितुभवेदेव तथाचस्मृतिः यावानर्थउदपानेसर्वतःसंप्लुतोदके तावान्सर्वेषुवेदेषुब्राह्मणस्यविजानतइति स्म० ॥ २० ॥

४

॥ २ ॥

अत्रकिंसयदशिक्षतसर्वांश्चित्रमागमगणाननुवृत्तः ॥ द्वित्रिमासपठनादभवद्यस्तत्रतत्रगुरुणासमविद्यः ॥ ॥१८॥वेदेब्रह्मसमस्तदंगनिचयेगार्ग्योपमस्तत्कथातात्पर्यार्थविवेचनेगुरुसमस्तत्कर्मसंवर्णने॥आसीज्जैमिनिरेवतद्वचनजप्रोद्बोधकंदेसमोव्यासेनैवसमूर्तिमानिवनवोवाणीविलासैर्वृतः ॥ १९ ॥ आन्वीक्षिक्यैक्षितंत्रेपरिचितिरतुलाकापिलेकापिलेभेपीतंपातंजलांभःपरमपिविदितंभाट्टघट्टार्थतत्वं ॥ यत्नैःसौख्यंतदस्यांतरभवदमलाद्वैतविद्यासुखेऽस्मिन्कूपेयोर्थःसतीर्थेसुपयसिविततेहंतनांतर्भवेत्किं ॥ २० ॥

॥ २ ॥

एवंभूतःसभगवान्शंकरःगुरोःकुलेवसन्कदाचिद्भैक्ष्यप्राप्तीच्छयावयस्यैःसहधनहीनस्यकस्यचिद्विप्रस्यगृहंप्रविष्टवान् वियो० ॥ २१ ॥ येभवादृशेषुवरिवस्यांपरिचर्यांप्रतिपादयंतितेकृतिनःकृतार्थाः येपुण्यवंतःतेभवादृशेषुवरिवस्यांप्रतिपादयंतिइतिवा ॥ २२ ॥ वयंतुदैवेनवंचितायतोऽकिंचनत्वात्भैक्ष्यमपिबटवेदातुंनशक्नुमः ॥ २३ ॥ इत्येवंदीनंकथयंत्यसौगृहस्थस्यकुटुंबिनीव्रतिचंद्रायश्रीशंकरायामलकंप्रकर्षेणभक्तिपूर्वकंददौ तदीयंकरुणंवचनंश्रुत्वाज्ञाननिधिःसोपिदयार्द्रबुद्धिरभवत् ॥ २४ ॥ समुनिःश्रीशंकरःपदचित्रैर्नवनीतवत्कोमलैर्मधुरैःस्तवैर्मुराख्या

सहिजातुगुरोःकुलेवसन्सवयोभिःसहभैक्ष्यलिप्सया ॥ भगवान्भवनंद्विजन्मनोधनहीनस्यविवेशकस्यचित् ॥ ॥ २१ ॥ तमवोचततत्रसादरंबटुवर्यंगृहिणःकुटुंबिनी ॥ कृतिनोहिभवादृशेषुयेवरिवस्यांप्रतिपादयंतिते ॥ २२ ॥ विधिनाखलुवंचितावयंवितरीतुंबटवेनशक्नुमः ॥ अपिभैक्ष्यमकिंचनत्वतोधिगिदंजन्मनिरर्थकंगतं ॥ २३ ॥ इतिदीनमुदीरयंत्यसौप्रददावामलकंव्रतींदवे ॥ करुणंवचनंनिशम्यसोप्यभवज्ज्ञाननिधिर्दयार्द्रधीः ॥ २४ ॥ समुनिर्मुरभित्कुटुंबिनींपदचित्रैर्नवनीतकोमलैः ॥ मधुरैरुपतस्थिवांस्तवैर्द्विजदारिद्र्यदशानिवृत्तये ॥ २५ ॥ अथकैटभजित्कुटुंबिनीतडिदुद्दामनिजांगकांतिभिः ॥ सकलाश्चदिशःप्रकाशयंत्यचिरादाविरभूत्तदग्रतः ॥ २६ ॥ अभिवंद्यसुरेंद्रवंदितंपदयुग्मंपुरतःकृतांजलिं ॥ ललितस्तुतिभिःप्रहर्षितामुवाचस्मितपूर्वकंवचः ॥ २७ ॥

सुरविदारकस्यविष्णोःकुटुंबिनीलक्ष्मीद्विजदारिद्र्यदशानिवृत्तयेउपासितवान् ॥ २५ ॥ अथानंतरंकैटभाख्यासुरजितोविष्णोःकुटुंबिनीविद्युद्वदुद्दामभिःस्वतंत्राभिःस्वांगानांकांतिभिर्वा सकलाअपिदिशःप्रकाशयंतीसयःश्रीशंकरायेप्रादुरभूत्॥२६॥ देवेंद्रवंदितंपदद्वंद्वंअभिवंद्यकृतांजलिपुरतःस्थितंश्रीशंकरंललितस्तुतिभिःप्रहर्षप्राप्तास्मितपूर्वकंवचनमुवाच ॥ २७ ॥

पुराभवेपूर्वजन्मनि मदपांगस्यमदीयकृपाकटाक्षस्यपात्रतालक्षणांपूज्यतां ॥ २८ ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वासउवाच हेंऽबयद्यप्येवंतथाप्यवेदमामलकाख्यंफलंमय्यर्पितंतस्यफलंददस्व हेइंदिरेयद्यहंतवानुकंप्यः॥ २९ ॥ अमुनातथाभूतेनवचनेनश्रीशंकरेणबातोषितालक्ष्मीःसुवर्णामलकैः समंतात्द्विजगृहमपूरयत् जनसमुदायस्यहृदयंचविस्मयैरपूरयत् ॥ ३० ॥ अथचक्रधरस्यविष्णोर्वधूमयेपुण्येंऽतर्धानंगतेसति तथाभूतंमहिमानमवेक्ष्यविस्मयंप्राप्ताःजनाःश्रीशंकरमत्यंतंप्रशशंसुः ॥ ३१ ॥ स्वर्गेकल्पवृक्षोयथातथाभूमौकल्याणगुणःशंकरःइष्टानियानिश्रेष्ठानिवस्तूनि

डिं० टी० ४

विदितंतववत्सहृद्गतंकृतमेभिर्नपुराभवेशुभं॥ अधुनामदपांगपात्रतांकथमेतेमहितामवाप्नुयुः॥ २८॥ इतितद्वचनंहिशुश्रुवान्निजगादांबमयीदमर्पितं॥ फलमद्यददस्वतत्फलंदयनीयोयदितेऽहमिंदिरे॥ २९॥अमुनावचनेनतोषिताकमलातद्भवनंसमंततः॥ कनकामलकैरपूरयज्जनतायाहृदयंचविस्मयैः॥३०॥अथचक्रभृतोवधूमयेसुकृतेंतर्द्धिमुपागतेसति॥ प्रशशंसुरतीवशंकरंमहिमानंतमवेक्ष्यविस्मिताः॥ ३१॥ दिविकल्पतरुर्यथातथाभुविकल्याणगुणोहिशंकरः॥ सुरभूसुरयोरपिप्रियःसमभूदिष्टविशिष्टवस्तुदः॥ ३२ ॥ अमरस्पृहणीयसंपदंद्विजवर्यस्यनिवेशमात्मवान्॥ सविधाययथापुरंगुरोःसविधेशास्त्रवराण्यशिक्षत ॥ ३३ ॥ वरमेनमवाप्यभेजिरेपरभागंसकलाःकलाअपि॥ समवाप्यनिजोचितंपतिंकमनीयाइववामलोचनाः॥ ३४॥

तानिददातीतितथाभूतःसमभूत् किंच सतुदेवप्रियोऽयंतुदेवस्यविप्रस्यचप्रियः॥ ३२ ॥ एवमप्राकृतंतच्चरितमुपवर्ण्योपसंहरति अमरैर्देवैःप्रार्थनीयासंपद्यस्मिन्नेतादृशंद्विजश्रेष्ठस्यगृहंविधायसआत्मवान्यथापूर्वंगुरोःसविधेसमीपेशास्त्रवराण्यशिक्षत॥ ३३॥वामलोचनाःकपटदृष्टयःस्त्रियःकमनीयाःसुंदर्यःस्वोचितंपतिंप्राप्ययथापरंभागंभाग्यंप्रापुवंति तथासर्वाःकलाअपिएनंश्रीशंकरंवरंप्राप्यपरंभाग्यंप्रापुरित्यर्थः ॥३४॥

॥३॥

सरहस्यंसमंयथास्यात्तथाशिक्षिताअखिलाविद्यायेन तथाभूतस्ययशस्विनःश्रीशंकरस्यवपुःशरीरंउपमानकथायाःप्रसंगमप्यसहिष्णुअपूर्वंश्रीभांप्राप्तवत् ॥ ३५ ॥ अथश्रीशंकरस्यपादाद्यवयवंवर्णयिष्यन्नादौतदीयपदयुग्मंवर्णयति जयतिस्मेत्यादिना सरोरुहस्यकमलस्ययःप्रभामदस्तस्ययाकुंठीकरणक्रियातयावित्तंप्रतीतं तेनवित्तश्चुंचुप्चणपाविति सूत्रेणचणप्प्रत्ययः यतोद्विजराजस्यचंद्रस्यकरैःकिरणैःद्विजराजानांविप्राणांहस्तैश्चोपलालितंपरेषांवादिनांगर्वंहर्तुंशीलमस्यास्तीतितथातस्यचरणयुग्मंजयतिस्म ॥ ३६ ॥ यदिजलंइंदुमणिंचंद्रकांतंमणिंस्र

सरहस्यसमग्रशिक्षिताखिलविद्यस्ययशस्विनोवपुः ॥ उपमानकथाप्रसंगमप्यसहिष्णुश्रियमन्वपद्यत ॥
॥ ३५॥ जयतिस्मसरोरुहप्रभामदकुंठीकरणक्रियाचणं॥ द्विजराजकरोपलालितंपदयुग्मंपरगर्वहारिणः॥
॥ ३६॥ जलमिंदुमणिंस्रवेद्यदियदिपद्मंहृपदस्ततःसरः ॥ यदितन्नभवेत्कुशेशयंतदमुष्यांघ्रितुलामवाप्नुयात् ॥ ३७॥ पादौपद्मसमौवदंतिकतिचिच्छ्रीशंकरस्यानघौवक्त्रंचद्विजराजमंडलनिभंनैतद्वयंसांप्रतं ॥ प्रेष्यःपद्मपदःकिलत्रिजगतिख्यातःपदंदत्तवानंभोजेद्विजराजमंडलशतैःप्रेष्यैरुपास्यंमुखं ॥ ३८ ॥

वेद्यदिचद्दपदःकमलंभवेत् यदिचतस्मात्कमलात्सरस्तडागोभवेद्यदिचतस्मिन्सरसिकुशेशयंभवेत् तदातत्कमलंअमुष्यपादसादृश्यंप्राप्नुयात् संभावनंयदीत्यंस्यादित्यूहोन्यस्यसिद्धये ॥ ३७ ॥ केचिच्छ्रीशंकरस्यानघौपादौपद्मसमौवदंति मुखंचचंद्रमंडलसमंवदंति नैतद्वयंन्याय्यंयतःप्रेष्योऽनुचरोजगतिख्यातःपद्मपादःपद्मेपदंदत्तवान् यथामुखंब्राह्मणलक्षणचंद्रमंडलशतैःप्रेष्यैरुपास्यं अत्रनैतदित्यादिनोपमित्यनिष्पत्तेरुद्भटनामतीपालंकारः वर्ण्येनान्यस्योपमायाअनिष्पत्तिवचश्चतदित्युक्तेः ॥ शार्दू० ॥ ३८ ॥

श्रीशंकरपादवदनयोःपद्मेंदुभ्यामुत्कृष्टतांप्रकारांतरेणदर्शयति मुद्गुरिति संतोयोगींद्राःस्वीयंहृदयकमलंनिर्मलतरंविधातुमस्मिन्हृदयकमलेश्रीशंकरस्यपदकमलंनिदधतिस्थापयंति यद्यस्माच्चेंद्राद्यैर्दुरापांदुःप्रापांब्रह्मलक्षणांनव्यांसुधांमुखमुद्गिरतिउद्गमति यत्यस्येतिवा ततस्तस्मात्पद्मात्पदंचंद्राच्चमुखमुत्कृष्टंमन्ये ॥ शिख० ॥ ३९ ॥ तत्वज्ञानलक्षणंफलंगृह्णातीतितत्वज्ञानफलेग्रहिःफलेग्रहिरात्मंभरिश्चेत्युपपदस्येदंतत्वंग्रहेरिन्प्रत्ययश्चनिपात्यते पुनश्चघनतरोयोव्यामोहोऽकर्त्तात्मास्फुरणरूपस्तंमुष्यानिष्पीड्यधयतिपिबतीतितथापुनश्चनिःशेषैर्व्यसनैर्भक्तानांसम

मुद्गुःसंतोनैजंहृदयकमलंनिर्मलतरंविधातुंयोगींद्राःपदकमलमस्मिन्निदधति ॥ दुरापांशक्राद्यैर्वमतिवदनंयन्नवसुधांततोमन्येपद्मात्पदमधिकमिंदोश्चवदनं॥ ३९ ॥ तत्वज्ञानफलेग्रहिर्घनतरव्यामोहमुष्टिंधयोनिःशेषव्यसनोदरंभरिरघप्राग्भारकूलंकषः ॥ लुंटाकोमदमत्सरादिवितते स्तापत्रयारुंतुदःपादःस्यादमितंपचःकरुणयाभद्रंकरःशांकरः॥ ४० ॥

स्तदुःखैरुदरंबिभर्त्तीतितथासर्वव्यसनभक्षकःपुनश्चतेषामघस्यपापस्ययःप्राग्भारोऽतिशयस्तस्यकूलंतटंकषतिनाशयतीतितथाभूतनदीवत्मूलोन्मूलकःपुनश्चमदमत्सरदंभादिपंक्तेर्लुंटाकःअपहारकः तापानामाध्यात्मिकाधिदैविकाधिभौतिकानांत्रयंतस्यारुंतुदोमर्मस्पृक्विनाशकःतथामितंपचतीतिमितंपचःकदर्यः कदर्येकृपणक्षुद्रंकिपचानमितंपचाइत्यमरस्तद्विलक्षणोऽमितंपचोऽत्युदारःएवंविधःशांकरःपादःकल्याणकरःस्यात् ॥ शार्दूल० ॥ ४० ॥ ॥ १ ॥

यमकिंकरेभ्योमार्कंडेयस्यरक्षणसमयेपदाघातेनवामचरणप्रहारेणयःस्फोटस्तस्यव्रणेनकिणितौचिह्नितौकार्त्तांतिकौकृतांतस्ययमस्यसंबंधिनौभुजौयेनतत्प्रघाणोद्वारबाह्यप्रकोष्टअगारैकदेशेप्रघाणःप्राघाणश्चेतिप्रघाणशब्दनिपातनात्व्युत्पत्तिस्तुप्रविशद्भिःजनैःपादैःप्रकर्षेणहन्यतइतिबोध्यतेतेनयोव्याघातःपादप्रहारःतेनप्रणतस्यदीर्घनमस्कारवत्प्रकर्षेणनतस्यनम्रीभूतस्ययेबाह्याभ्यंतराविमताःशत्रवस्तेषांद्रोहइतिविरुदःप्रख्यातिकरंनामधेयंयस्यविरुदशब्दोदेशीयशब्दः तत्परंब्रह्मैवासौश्रीशंकरोभवतिततस्तस्मादेवास्यसुपदंशोभनंचरणंजगत्यद्यापिमहतोऽक्षुद्रस्वभावान्गताय अज्ञाननिवृत्तयेशरणंप्राप्तायस्मारख्यास्मरसंबंधिनीयाआर्त्तिःयेभ्यस्तथाभूतान्कुरुते ॥ शि० ॥ ४१ ॥ नव्यमभ्युदयंप्राप्तस्य

पदाघातस्फोटव्रणकिणितकार्तांतिकभुजंप्रघाणव्याघातप्रणतविमतद्रोहविरुदं॥परंब्रह्मैवासौभवतिततएवास्यसुपदंगतायस्मारार्तीर्नृजगतिमहतोद्यापितनुते ॥ ४१ ॥ प्राप्तस्याभ्युदयंनवंकलयतःसारस्वतोज्जृंभणंस्वालोकेनविधूतविश्वतिमिरस्यासन्नतारस्यच ॥ तापंनस्त्वरितंक्षिपंतिघनतापन्नंप्रसन्नामुनेराल्हादंचकलाधरस्यमधुराःकुर्वंतिपादक्रमाः॥ ४२ ॥

सारस्वतंसामुद्रमुज्जृंभणमुल्लासंकुर्वतःस्वीयप्रकाशेनविधूतंविश्वस्यतिमिरंयेनतस्यासन्नाःसन्निधिप्राप्तास्तारायस्यतस्यकलाधरस्यषोडशकलस्यचंद्रस्यपादक्रमाःकिरणप्रचाराःप्रसन्नाःस्वच्छायथाघनतांप्राप्तंतापंशीघ्रंक्षिपंतिनाशयंतिआल्हादंचकुर्वंति तथानवमभ्युदयंप्राप्तस्यसरस्वतीप्रतिपाद्यंसारस्वतंब्रह्मतत्वंतस्यउद्दीपनंकुर्वतःस्वस्यप्रत्यक्चैतन्यस्यालोकेनप्रकाशेनविधूतंविश्वस्याज्ञानलक्षणंतिमिरंयेनतस्यसदैवोंकारजपाद्यभ्यासशीलस्यसमस्तकलाधरस्यमुनेःश्रीशंकरस्यप्रसन्नाश्चरणन्यासानोऽस्माकंघनीभूतंसंसृतिलक्षणंतापंनाशयंतिआल्हादंब्रह्मानंदलक्षणंचप्रकटयंतीत्यर्थः ॥ शार्दू० ॥ ४२ ॥

किंनतिर्नमस्कारोमुक्तिंददातिअथवानमस्कृतंभगवत्पादस्यपदमितिश्रुतिविदःप्रागल्भ्याज्जगतिविवादंकुर्वंतितत्रवयंत्वेवंब्रूमः तस्यश्रीशंकरचरणस्यभजनेसेवायांयोरतस्तस्यपादकमलस्यरजसःहृदयआलिंगनस्यारंभःतत्क्षणमेवमोक्षाश्रयभूतोमुक्तिंप्रदइत्यर्थः ॥ शि० ॥ ४३ ॥ अथतदीयमूरुयुगंवर्णयतिश्वेतवस्त्रलक्षणेनपल्लवेनावृतंविपश्चितऊरुद्वयंविललास शुशुभे तद्विशिनष्टि अमृतार्णवस्यक्षीरसमुद्रस्यफेनमंजर्याछुरितस्यव्याप्तस्यऐरावतस्यहस्तस्यशुंडायाःशस्तिप्राशस्त्यंबिभ्रतीतितथा ॥ वियो० ॥ ४४ ॥ सुवर्णवल्लीत्रयीयुक्तास्फटिकमयस्यपर्वतस्यतटी

नतिर्दत्तेमुक्तिंनतमुतपदंवेतिभगवत्पदस्यप्रागल्भ्याज्जगतिविवदंतेश्रुतिविदः॥ वयंतुब्रूमस्तद्भजनरतपादांबुजरजःपरीरंभारंभःसपदिहृदिनिर्वाणशरणं ॥ ४३ ॥ धवलांशुकपल्लवावृतंविललासोरुयुगंविपश्चितः॥ अमृतार्णवफेनमंजरीच्छुरितैरावतहस्तशस्तिभृत् ॥ ४४ ॥ यदिहाटकवल्लरीत्रयीघटितास्फाटिककूटभृत्तटी॥ स्फुटमस्यतयाकटीतटीतुलितास्यात्कलितत्रिमेखला ॥ ४५ ॥ आदायपुस्तकवपुःश्रुतिसारमेकहस्तेनवादिकृततद्गतकंटकानां ॥ उद्धारमारचयतीवविबोधमुद्रामुद्बिभ्रतोनिजकरेणपरेणयोगी ॥ ४६ ॥

यदिभवेत्तदातयातादृशतयाकलितासंपादितात्रिमेखलायस्यांसाअस्यश्रीशंकरस्यकटीतटीतुलितास्यात् ॥ ४५ ॥ अथतदीयकरौवर्णयति आदायेतिद्वाभ्यां ॥ पुस्तकमेववपुःशरीरंयस्यतच्छ्रुतीनांसारंएकहस्तेनवामकरेणयोगीआदायज्ञानमुद्रांतर्जन्यंगुष्ठसंयोजनरूपांउद्बिभ्रताऽपरेणदक्षिणेननिजहस्तेनवादिकृतानांतस्मिन्श्रुतिसारेस्थितानांकंटकानांउद्धारमारचयतीवेत्युत्प्रेक्षा वसं० ॥ ४६ ॥

सुधीनांमध्येराजतइतिसुधीराट्तस्यश्रीशंकरस्यैतौकरवरौकल्पद्रुमपल्लवतुल्याविति यदायत्सहचरंयत्तुल्यममलकमलंचेतसिकरोतितदारुचेः कांतेश्चोरावेतौतत्रापिदिनेकिंवारात्राविति भयेनरात्रौचौराणामवकाशइतिकृत्वानिशादेःसूर्यास्तमारभ्यसूर्योदयपर्यंतंस्वदलात्मकंकपाटंघटयतियोजयति ॥ शि०॥४७॥ अथतस्योरःस्थलंवर्णयति अररस्फालवत्कवाटफलिकवद्विशालाचासौमांसलामांसव्याप्ताचातिमनोहरातस्योरःस्थलीवभौशुशुभे धरण्यांभ्रमणेनोदिताच्छ्रमात् जयलक्ष्म्याअश्रिताशय्येवेत्यर्थः॥४८॥अथतदीयभुजौवर्णयतिबहिरंतरशत्रुनिग्रहेपरिघप्रख्याततापहरणशीलौपरिघादधिकतरप्रख्यातिमंतौविजयस्तंभयुगलस्यधुरंधरतइतितौतत्तुल्यौशुभलक्षणयुक्तौश्रीशंकरस्यभुजौशुशुभा

सुधीराजःकल्पद्रुमकिसलयाभौकरवरौकरोत्येतौचेतस्यमलकमलंयत्सहचरं ॥ रुचेश्चोरावेतावहनिकिमुरात्रावितिभियानिशादेराप्तार्निजदलकवाटंघटयति ॥ ४७॥ रुचिरातदुरःस्थलीवभावररस्फालविशालमांसला॥ धरणीभ्रमणोदितश्रमात्पृथुशय्येवजयश्रियाश्रिता ॥ ४८॥ परिघग्रथिमापहारिणौशुशुभातेशुभलक्षणौभुजौ॥ बहिरंतरशत्रुनिग्रहेविजयस्तंभयुगीधुरंधरौ ॥ ४९ ॥ उपवीतममुष्यदिद्युतेविसतंतुक्रियमाणसौहृदं॥ शरदिंदुमयूखपांडिमातिशयोल्लंघनजांघिकप्रभं॥ ५० ॥ समराजतकंठकंबुराद्भगवत्पादमुनेर्यदुद्भवः ॥ निनदःप्रतिपक्षनिग्रहेजयशंखध्वनितामविंदत॥ ५१ ॥

ते ॥ ४९॥ अथतदीयंयज्ञोपवीतंवर्णयतिबिसतंतुभिर्मृणालततुभिःक्रियमाणंसौहृदंयेनतत्शरच्चंद्रस्यकिरणानांपांडिम्नःश्वेततायाः अतिशयस्योल्लंघनेजांघिकाऽतिवेगवतीप्रभायस्य जंघालोऽतिजवस्तुल्यौजंघाकरिकजांघिकाविति यमरस्तदमुष्यश्रीशंकरस्ययज्ञोपवीतंदिद्युतेरेजे ॥ ॥ ५० ॥ अथतस्यकंठंवर्णयतिभगवत्पादमुनेःकंठात्मकशंखराजःसमराजत तंविशिनष्टि यउद्भवःकारणमस्येतियदुद्भवोयत्कारणकःयस्माद्भवउत्पत्तिर्यस्येतितथायदुत्पन्नइतिवा निनदोघोषःप्रतिपक्षाणांवादिरूपाणांशत्रूणांनिग्रहेजयशंखस्यध्वनितांप्राप्तवान् ॥ ५१ ॥

अथतस्यदंतपंक्तिवर्णयति हिमसिद्धमरुणाधरसंगतातस्यदंतचंद्रिकाधिकंशुशुभे तत्रदृष्टांतःनवविद्रुमोनवीनोरत्नवृक्षःविद्रुमोरत्नवृक्षेपिप्रवालेपिपुमानयमितिमेदिनी तद्वल्लीगताहिमकिरणस्यशरत्कालिकाछविःकांतिर्यथाशोभतेतद्वदित्यर्थः ॥ ५२ ॥ अथतदीयकपोलतलेवर्णयति सितभानोःशुभांशोश्चंद्रस्यवर्च्चइववर्च्चस्तेजोयस्यतस्ययशस्विनःशोभनेकपोलतलेशुशुभाते .तथाभूतस्यवदनंमुखमाश्रितायासरस्वतीतस्याःकृतेतदर्थंब्रह्मणासंकल्पितौसंकल्पेनोत्पादितौदर्पणाविव ॥ ५३ ॥ अथतस्यमुखंवर्णयति सर्वजगतांपुण्यमेवसमुद्रस्तस्माद्वद्रुत्वेनाभिमतात्व

डिं० टी० ४

अरुणाधरसंगताऽधिकंशुशुभेतस्यहिदंतचंद्रिका॥नवविद्रुमवल्लरीगतातुहिनांशोरिवशारदीच्छविः॥५२॥
सुकपोलतलेयशस्विनःशुशुभातेसितभानुवर्चसः ॥ वदनाश्रितभारतीकृतेविधिसंकल्पितदर्पणाविव ॥
॥ ५३ ॥ समासीत्तस्यास्यंसुकृतजलधेःसर्वजगतांपयःपारावाराद्जनिरजनीशोवद्रुमतात् ॥ सुधाधारो
द्गारःसुसदृगनयोःकिंतुशशभृत्सतांतेजःपुंजंहरतिवदनंतस्यदिशति॥ ५४॥

द्रुनाभिमताद्वातस्यश्रीशंकरस्यमुखंसमासीत् पयःपारावारात्क्षीरसमुद्राद्वद्रुमताद्रजनीशश्चंद्रोऽजायत अनयोरास्यचंद्रयोःसुधाधाराया उद्गारउद्वमनंसुसदृक्सुसदृशःपरंत्वयंविशेषःशशभृच्चंद्रःसतांनक्षत्राणांतेजःपुंजंहरतितस्यमुखंसतांसज्जनानांतद्वदातिउपमेयाधिक्याभिधाना द्व्यतिरेकःव्यतिरेकोविशेषश्चेदुपमानोपमेययोरित्युक्तेः ॥ शि० ॥ ५४ ॥ ॥ ६ ॥

अथतदीयंनेत्रद्वंद्ववर्णयति पुराअहहेत्याश्चर्ये यस्यमुनीशनेत्रस्यविषयतांगोचरतांजुषतेसेवतइतितथातस्यदीनस्यब्राह्मणकलत्रस्याग्रेक्षीरसमुद्रकन्यालक्ष्मीर्घनीभूतस्यामलकाकारस्यसुवर्णस्यधाराःसमकिरत् तदिदंकमलालयालक्ष्मीस्तस्याःप्रीतिसंततेःपात्रंमुनीशस्यनेत्रंस्तोतुंकृतपुण्यएवसमर्थोभवति ॥५५॥ अथमुनीशकटाक्षान्वर्णयति यथादुर्वारःप्रतिपक्षःशत्रुर्योदूषणाख्योराक्षसस्तत्समुन्मेषस्यसमुल्लासस्यक्षितौक्षयेक्षितिर्निवासेमेदिन्यांकालभेदेक्षयेस्त्रियामितिमेदिनीतन्निवासोयस्मिन्समुद्रेतत्रसेतोःकल्पनेचानघस्यदुःखरहितस्यतापसगणशशांकस्यतदाल्हादकस्यश्रीरामचंद्रस्यलंकायाराक्षसपुर्य्याअरयःअच्छक्षीराब्धितरंगवदलंकाराःअतिकायादिराक्षसजनितसाध्वसमुषःकटाक्षांकुराःआपन्नान्मृतप्रायान्शाखामृगान्वानरान्पुष्णंतिउज्जीवयंति तथादुर्वाराणांप्रतिपक्षाणांयानिदूषणानि दुर्वाराणिचतानिप्रतिपक्षदूषणानीतिवा ते

पुराक्षीरांभोधेरहहतनयापद्विषयताजुषोदीनस्याग्रेघनकनकधाराःसमकिरत् ॥ इदंनेत्रंपात्रंकमलनिलयाप्रीतिविततेर्मुनीशस्यस्तोतुंकृतसुकृतएवप्रभवति ॥ ५५ ॥ दुर्वारप्रतिपक्षदूषणसमुन्मेषक्षितौकल्पनेसेतोरप्यनघस्यतापसकुलैणांकस्यलंकारयः ॥ आपन्नानतिकायविभ्रममुषःसंसारिशाखामृगानपुष्णंत्यच्छपयोब्धिवीचिवदलंकाराःकटाक्षांकुराः॥ ५६॥

षांसमुन्मेषस्यक्षितौक्षयेतन्निवासोयत्रयस्मिन्स्थानेवादिदूषणानिप्रसंरतितत्रेतियावत् सेतोर्जलविधारकसेतुवत्तद्विधारकसेतोःसमाधानलक्षणस्यकल्पनेप्यनघस्यतापसकुलचंद्रस्यलंकानांशाकिनीनांकुलटानांवाअरयः लंकारक्षःपुरीशाखाशाकिनीकुलटासुचेतिमेदिनी तथाभूताःअतिकायेस्थूलादिदेहेयआत्माभिमानलक्षणोविभ्रमोभ्रांतिस्तंमुष्णंतीत्यतिकायस्ययोविभ्रमइतिवा अतिकायोमहांश्चासौविभ्रमइतिवा तथाभूताअच्छपयोब्धिवीचिवदलंकाराःकटाक्षांकुराःआपन्नान्जरामरणादिलक्षणापत्तिव्याप्तान् शरणागतानितिवा संसारिलक्षणान्शाखामृगान्पुष्णंति संसाराख्यदुःखनिवृत्तिपूर्वकानंदप्राप्तिलक्षणांपुष्टिंसंपादयंतीत्यर्थः ॥ शार्दू० ॥ ५६ ॥

॥ ७ ॥

नवसुधादृष्टिवदाचरंत्यःश्रीशंकरस्यदृष्टयआश्रिताःसत्यःसंसाराकारंश्रमंमुष्णंतितंविशिनष्टि निःशंकाआकस्मिकाःक्षतयएवरूक्षकंटकास्तेषां कुलानियस्मिन्पुनश्चकामलक्षणदावाग्निज्वालयाव्याप्तंआर्तिलक्षणकर्दमेनातिशयेनव्याप्तं विरुद्धोविकटोवाऽधर्मलक्षणोऽध्वामार्गोयस्मिन् धृतिध्वंसिनंधैर्यनाशकंआमयारोगास्तच्छलेनचलंतोदुर्वारावारणागजायस्मिन्तथाभूतंसंसाराकृतिंश्रममित्यर्थः ॥५७॥ अथत्रिपुंड्रंत्रिधोत्प्रेक्षति तस्यश्रीशंकरस्यसितभसितशोभिश्वेतभस्मनाशोभायमानंत्रिपुंड्रंत्रिरेखात्मकंविभूतितिलकंकृपासिधुंतंमुनिमाश्रितवतींत्रिमार्गगांगंगां केचनकविवर्याआहुर्वयंतुऋग्यजुःसामाख्यवेदत्रयीशिरसांउपनिषदांव्याकृतयोव्याख्यानानितान्येवोपकृतयउपकारास्ततोभवाजाताःसुरु

निःशंकक्षतिरूक्षकंटककुलंमीनांकदावानलज्वालासंकुलमार्तिपंकिलतरंव्यध्वधृतिध्वंसिनं ॥ संसाराकृतिमा मयच्छलचलद्दुर्वारदुर्वारणंमुष्णंतिश्रममाश्रितानवसुधादृष्ट्यर्पिताद्दृशः॥५७॥त्रिपुंड्रंतस्याद्युःसितभसितशो भित्रिपथगांकृपापारावारंकतिचनमुनिंतंश्रितवतीं ॥ वयंत्वेतद्भूमोजगतिकिलतिस्रःसुरुचिराख्रयीमौलिव्या कृत्युपकृतिभवाःकीर्तयइति॥ ५८॥ असौशंभोर्लीलावपुरितिभृशंसुंदरइतिद्वयंसंप्रत्येतज्जनमनसिसिद्धंचसु गमं॥ यदंतःपश्यंतःकरणमदसीयंनिरुपमंतृणीकुर्वंत्येतेसुषममपिकामंसुमतयः॥ ५९॥

चिराअतिसुंदरास्तिस्रःकीर्त्तयइतिब्रूमइत्यर्थः ॥ शि० ॥ ५८ ॥ एवंप्रत्येकमंगान्युपवर्ण्यतद्वपुर्वर्णनमुपक्रमते असौश्रीशंकरःशंभोःकामविज यिनोलीलाविग्रहइतिभृशमतिशयेनसुंदरःइतिचैतद्वयमिदानींतनानांमनसिसुगमंयथास्यात्तथासिद्धं यद्यस्माददसीयममुष्यनिरुपमंकरणंवपु रंतःकरणेपश्यंतःजनाःसुषमंसुंदरमपिकामंमन्मथंतृणीकुर्वंतिकामविजयिशंभ्ववतारभूतंशंकरशरीरस्यातिसुंदरस्यांतःसंदर्शनेनतृणवदतिक्षुद्रं कुर्वंतीत्यर्थः ॥ ५९ ॥

॥ ७ ॥

किंचअज्ञानांतर्गहनेपतितान्भवःसंसारएवदवोदाग्निस्तस्यशिखानांपुत्रस्त्रीधनादिवियोगरूपाणांतापेनपापच्यमानान्भृशंदंदह्यमानानात्म विद्योपदेशैस्त्रातुंमौनंत्यक्त्वावटवृक्षस्यमूलान्निष्पतंतीअवतरंतीशंकराचार्यरूपाशंभोर्मूर्त्तिर्भुवनेविचरतीतियोजना मंदाक्रांता ॥६०॥ किंचदे शिकशेखरेश्रीशंकरेउच्चंडानामतिकोपनानामहितानांवावदूकानांजल्पनशीलानांकुहनाअतत्वेआचारभेदस्यसंभावना कुहनालोभान्मिथ्ये र्ष्यापथकल्पनेत्यमरस्तस्यास्तयावायत्पांडित्यंतत्वितंडास्वपक्षस्थापनहीनाविजिगीषुकथातस्यांभवंवैतंडिकंयथास्यात्तथापदसेविनांसंताप चिंताविनाशकेजातेसतिवैभाषिकादेर्दृदिकातर्य्यंभूयसाबाहुल्येनपदंस्थानमकृत तथाकलुषांतःकरणस्यवैशेषिकादेःकथाचातुर्य्यंलयमगा

अज्ञानांतर्गहनपतितानात्मविद्योपदेशैस्त्रातुंलोकान्भवदवशिखातापपापच्यमानान् ॥ मुक्तामौनंवटविट पिनोमूलतोनिष्पतंतीशंभोर्मूर्तिश्चरतिभुवनेशंकराचार्यरूपा ॥ ६० ॥ उच्चंडाहितवावदूककुहनापांडित्यवैतंडि कंजातेदेशिकशेखरेपदजुषांसंतापचिंतापहे॥ कातर्यंहृदिभूयसाकृतपदंवैभाषिकादेःकथाचातुर्यंकलुषात्मनो लयमगाद्वैशेषिकादेरपि ॥ ६१ ॥ अमुनाक्रतवःप्रसाधिताःक्रतुविध्वंशकरःसशंकरः ॥ इयमेवभिदानयो र्जितस्मरयोःसर्वविदोर्बुधेज्ययोः॥ ६२॥

त आदिपदंसौत्रांतिकयोगाचार्यमाध्यमिकजैनचार्वाकानाह द्वितीयंतत्सांख्यमीमांसकपातंजलनैयायिकादीनाह शार्दूल०॥६१॥ अमुनाशं कराचार्यमूर्त्तिनाशंकरेणवैदिकपथस्थापनेनक्रतवःयज्ञाःप्रकर्षेणासाधिताः कैलासनिलयःशंकरोदक्षयज्ञध्वंसकरत्वेनक्रतुविध्वंशकरः यज्ञना शकरःइतीयमेवानयोर्भिदाअयमेवभेदः अन्यत्तुसर्वंसमानमित्येवकारव्यावर्त्यप्रदर्शनायाह जितकामयोःसर्वविदोःसर्वज्ञयोर्बुधैःपंडितैर्देवैश्च स्तुत्ययोरित्यर्थः ॥ वियो० ॥ ६२ ॥

जगत्रयेयेविद्वांसस्तेषांमध्येकलयापितुलांसादृश्यमनुकरोतीतितुलानुकारी तथाभूतंवयंनकलयामोनचिंतयामोमन्यामहइतिवा रामरावण योर्युद्धंरामरावणयोरिवेतिस्वयमेवस्वसदृशइतिचेत्तत्राह यदिस्वयंस्वसमःस्यात्तर्हितत्रनेतिकेवदंतिनकेपीत्यर्थः उपमानोपमेयत्वेएकस्यैवैकवा क्यगे अनन्वयालंकारः ॥६ ३॥ स्वर्गवनमध्येयथादेवद्रुमाअमरद्रुषुदेवदक्षेषुयथापुष्पसंचयाःपुष्पसंचयेषुयथाभ्रमराएतेसर्वेसंख्यामतिक्रांता स्तथाशंकरेगुणाःसंख्यारहिताः किलेतिप्रसिद्धं गृहीतमुक्तरीत्यार्थश्रेणिरेकावलिर्मता ॥६ ४॥ कामंविषयाभिलाषंवस्तुविचारतःकाम्यवस्तुदो षविचारेणायंश्रीशंकरोऽच्छिनत् तथापारुष्यंकठोरभाषणं हिंसादत्तिछेदादिनापरपीडाकुधःक्रोधास्तान्क्षांत्यापरैराकुष्टेताडितेप्यविकृतचित्त

कलयापितुलानुकारिणंकलयामोनवयंजगत्त्रये ॥ विदुषांस्वसमोयदिस्वयंभवितानेतिवदंतितत्रके ॥ ६३
द्युवनांतइवामरद्रुमाअमरद्रुष्विवपुष्पसंचयाः॥भ्रमराइवपुष्पसंचयेष्वतिसंख्याःकिलशंकरेगुणाः ॥६४॥
कामंवस्तुविचारतोत्थितदयंपारुष्यंहिंसाक्रुधःक्षांत्यादैन्यपरिग्रहान्नृतकथालोभांस्तुसंतोषतः ॥मात्सर्यंत्वन
सूययामदमहामानौचिरंभावितस्वान्योत्कर्षगुणेनदंभिगुणतस्तृष्णांपिशाचीमपि ॥ ६५ ॥

ताक्षांतिस्तयाऽच्छिनत् दैन्यंपदार्थालाभेलब्धपरिक्षयेचदीनतापरिग्रहःसंचयः अनृतकथामृषाभाषणं लोभःपरद्रव्येषुलुब्धता तीर्थेषुधनात्या गश्चतास्तुसंतोषेणाच्छिनत्परोत्कर्षासहनंमत्सरस्तस्यभावोमात्सर्य्यंतुअनसूययापरगुणेषुदोषाविष्करणमसूयातद्वर्जनेनाच्छिनत् मदोगर्वोधर्मा तिक्रमहेतुर्महामानःस्वस्मिन्नतिपूज्यत्वाभिमानस्तौचिरंदीर्घकालंभावितश्चितितः स्वस्मादन्योत्कर्षएवगुणस्तेनाच्छिनत् इदंमेस्यादिदंमेस्यादि त्येवंरूपांतृष्णालक्षणांपिशाचीमपिसम्यक्तृप्तिलक्षणेनगुणेनाच्छिनत् ॥ शार्दू० ॥ ६५ ॥

शिष्याणामपिकामादीन्यःसमूलमुन्मूलयत्तस्मिंस्तेषांस्थितिःकथंस्यादित्याशयेनाह काममिति यस्तुस्वस्यांतेवसतांशिष्याणांसतांकामंस्वर्गमो क्षयोर्नाशकंसमूलघातमवधीत्समूलंनाशितवान् समूलाकृतजीवेषुहन्कृञ्यहइत्यनेनणमुल्कषादिषुयथाविध्यनुप्रयोगइत्यनेनहेतरनुप्रयो गः तथायःखलुसमस्तदोषावहंरोषंक्रोधंचूर्णपेषमपिषत्चूर्णमपिषत्शुष्कचूर्णरूक्षेषुपिषइत्यनेनणमुल् तथालोभादीनपिपरान्शत्रून्तृणसमु च्छेदंसमुच्चिच्छिदेतृणवत्समुच्चिच्छिदे उपमानेकर्मणिचेतिणमुल् सएवंभूतःपूज्यपादःकथंवर्ण्यते केनापिप्रकारेणवर्णयितुंनशक्यतइत्यर्थः ॥ ६६ ॥ दिग्गजतद्वध्वोःप्रश्नोत्तरेवर्णयन्नादौवधूकर्तृकंप्रश्नमुदाहरतिकइति हेकांतदिवादिवसेघर्मस्यग्रीष्मदिनप्रयुक्तसंतापस्यमर्मणांछेद

कामंयस्तुसमूलघातमवधीत्स्वर्गापवर्गापहंरोषंयःखलुचूर्णपेषमपिषन्निःशेषदोषावहं॥लोभादीनपियःपरां
स्तृणसमुच्छेदंसमुच्चिच्छिदेस्वस्यांतेवसतांसतांसभगवत्पादःकथंवर्ण्यते ॥ ६६ ॥ केमीकांतदिवानिशाक
रकराघर्मस्यमर्मच्छिदोमुग्धेशंभुनवावतारसुगुरोरेतेगुणानांगणाः ॥ कस्मादुत्पलसंततिर्विकसितावि
स्मेरदिग्योषितामेषापांगझरीतिदिग्गजवधूप्रश्नोत्तरेरेजतुः ॥ ६७॥

कानिशाकरस्यचंद्रस्यकराःकिरणाः अत्यंतासंभाविताःअमीउपलभ्यमानाःकेकिनिशाकरकराएवोतान्यदेवंकिंचित्एवंकांतयापृष्टोदिग्गज उवाचहेमुग्धेशंभोर्नवावतारस्यसुगुरोःश्रीशंकराचार्यस्यगुणानांगणाः एवंदिग्गजकर्तृकमुत्तरमुपवर्ण्यपुनस्तत्कांताकृतंप्रश्नमाह यद्येवंतर्हि निशाकरकरैर्विकसनशीलानामुत्पलानांनीलकमलानांसंततिःकस्माद्विकसिताविकासंप्राप्ता एवंपृष्टस्तत्कांतउवाच हेमुग्धेनेयंनीलोत्पलसं ततिरपितुशंकराचार्यगुणगणैर्विस्मेराणांविस्मयशीलानांदिगंगनानामेषाकटाक्षाणांझरीइत्येवंलक्षणेदिग्गजवधूप्रश्नोत्तररेरेजतुरित्यर्थः भ्रांता पन्हुतिरन्यस्यशंकायांभ्रांतिवारणे ॥ ६७ ॥

यथामाक्षिकंमधुक्षणमात्रमप्यक्षणानेत्रेणनेक्षितंनदृष्टं द्राक्षातुबहुवारंशिक्षिता क्षीरेक्षूतुभुविसम्यगुपेक्षितौ सानिर्भरमाधुर्याअत्यर्थंमधुरताया मदेनधुराश्रेष्ठानिर्भरमाधुर्यामदोयेषांतेभ्योधुरेतिवा कांताचासावनंतदिगंतलंघनकलायांजंघालानामतिवेगवतांतत्तद्गुणानांश्रेणीपंक्तिश्चधन्ये तिमन्यामहे तथाभूतगुणपंक्तिलक्षणाकांतिवा॥६८॥मुनिशेखरस्यक्षांतिश्चेत्तर्हिवसुधाभूमिर्महतींसर्वंसहत्वख्यातिंजहातु तथातस्यविद्या चेत्तर्हिस्कंदप्रमुखाःस्वामनल्पगर्वावलींत्यजंतुतथातस्यवैराग्यंचेत्तर्हिबादरायणेःशुकस्ययशःकार्श्यंपरंगाहतांकिबहुजल्पैर्मुनिशेखरस्यश्री शंकरस्यतुलामुपमांकुत्रापिनवीक्षामहे अत्रत्यागस्यसकृद्धर्मस्यप्रतिपादनात्तुल्ययोगितालंकारः नियतानांसकृद्धर्मःसपुनस्तुल्ययोगितेत्युक्तेः

नाक्ष्णामाक्षिकमीक्षितंक्षणमपिद्राक्षामुहुःशिक्षितार्क्षीरेक्षूसमुपेक्षितौभुविययासाशंकरश्रीगुरोः ॥ कांतानं तदिगंतलंघनकलाजंघालतत्तद्गुणश्रेणीनिर्भरमाधुरीमदधुराधन्येतिमन्यामहे ॥ ६८ ॥ क्षांतिश्चेद्वसुधाजहा तुमहतींसर्वंसहत्वप्रथांविद्याचेद्धिरहंतुषण्मुखमुखाःस्वांसर्वगर्वावलीं ॥ वैराग्यंयदिबादरायणियशःकार्श्यंपरं गाहतांकिंजल्पैर्मुनिशेखरस्यनतुलांकुत्रापिवीक्षामहे ॥ ६९ ॥ यामूर्तिःक्षमयामुनीश्वरमयीगोत्रासगोत्राय तेविद्याभिर्निरवद्यकीर्तिभिरलंभाषाविभाषायते ॥ भक्ताभीप्सितकल्पनेननितरांकल्पादिकल्पायतेकस्तंनान्य पृथक्जनैस्तुलयितुंमंदाक्षमंदायते॥ ७० ॥

॥६९॥किंचयामुनीश्वरमयीमूर्त्तिःक्षमयागोत्रासगोत्रायते गोत्रायाभूमेःसगोत्रंसजातीयंतद्वदाचरतिभूमिसाम्यंलभते तथायामुनीश्वरमयी मूर्त्तिर्निरवद्यानिर्दोषाकीर्त्तिर्याभिस्तथाभूताभिर्विद्याभिरलमत्यंतंभाषाविभाषायते भाषायाःसरस्वत्याःविभाषाविकल्पःतद्वदाचरतिविकल्पे नसरस्वतीभावंप्रामोतीव तथायामुनीश्वरमयीमूर्त्तिर्भक्तानामभीप्सितस्यसाधनेनात्यंतंकल्पादिकल्पायतेकल्पवृक्षचिंतामण्यादिसदृशवदा चरतितत्साम्यंप्रामोतितांमुनीश्वरमयींमूर्त्तिमन्यैःप्राकृतजनैस्तुलयितुंकोवानमंदाक्षमंदायतेमंदाक्षेणलज्जयामंदोमंदाक्षमंदस्तद्वदाचरति अपि तुसर्वोपीत्यर्थः ॥ ७० ॥

पुरातनेष्वतीतेषुश्रीशंकरतुल्योनबभूवाद्यतनेषुवर्त्तमानेषुनैवदृश्यतेऽनागतेषुभविष्येषुकिंवाभविताऽपितुनैवभविष्यति यथाकालत्रयेपिसुमेरोः सदृशोगिरिर्नास्तितद्वत् वैतालीयं०॥७१॥तेनश्रीशंकरेणतस्यकुलंसम्यक्शोभांप्राप्तवत्सचश्रीशंकरःशीलेनसाधुस्वभावेनशुचिचरितेनवाऽत्यं तमशोभतशीलमपिविद्ययादीप्तिमदभूत्विद्यापिविनयेननम्रीभावेनशुशुभे॥ ७२ ॥ किंचसूरिराट्पंडितराजःश्रीशंकरःकल्पवृक्षोयथाराजतेत थारराजयतःशोभनयशोलक्षणपुष्पाणामुच्चयोनिचयोयस्मिन् श्रयंतश्चाश्रयंतोविबुधापंडिताएवालयोभमरायस्मिन्श्रयतांपंडितलक्षणानां

नवभूवपुरातनेषुतत्सदृशोनाद्यतनेषुदृश्यते॥ भविताकिमनागतेषुवानसुमेरोःसदृशोयथागिरिः ॥ ७१ ॥
समशोभततेनतत्कुलंसचशीलेनपरंव्यरोचत॥अपिशीलमदीपिविद्ययाद्यपिविद्याविनयेनदिद्युते॥७२॥
सुयशैःकुसुमोच्चयःश्रयद्विबुधालिर्गुणपल्लवोद्गमः ॥ अवबोधफलःक्षमारसःसुरशाखीवरराजसूरिराट् ॥
॥ ७३ ॥ नचशेषभवीनकापिलीगणिताकाणभुजीनगीरपि ॥ फणितिष्ठितरासुकाकथाकविराजोगिरि चातुरीजुषि॥ ७४॥

देवानामालिःपंक्तिर्यत्रेतिवा गुणलक्षणानांपल्लवानामुद्गमउद्भवोयस्मात्अवबोधस्तत्त्वज्ञानमेवफलंयस्मिन्क्षमाएवरसोयस्मिन्नतइत्यर्थः॥७३ किंचकविराजःश्रीशंकरस्यगिरिवाण्यांचातुरीसेवितवत्यांसत्यां पातंजलीवाणीनचगणितानचकापिलीगीर्गणितानापिकाणादीगीर्गणिताअ न्यासुनास्तिकानांगीर्षुकाकथा ॥ ७४ ॥

किंचभट्टभास्कराख्येनसर्वशंकरवादिनायोविमर्दस्तेनदुर्दशायांमज्जतामागमशिरसांवेदांतानांकरग्रहाहस्तावलंबिन्यउद्धारिकाइतियावत् ए
वंभूताःश्रीशंकरगुरोःगिरोहंतेत्याश्चर्येहर्षेवाकिमपिवक्तुमशक्यंतत्प्रख्यातंपरमरसाश्रयभूतमक्षरंक्षरंतिस्रवंति॥७५॥जाटाटीरस्यशिवस्यजटाल
क्षणेषुकुटीरेषुह्रस्वकुटीषुकुटीशमीशुंडाभ्योरइतिरः विहरंतीयानैलिंपकल्लोलिनीनिलिंपानांदेवानामिदंनैलिंपंत्रिविष्टपंतत्तरंगिणीगंगातस्याः
क्षोणीशस्यराज्ञोभगीरथस्यप्रियकृद्यदपूर्वमवतरणंतेनावष्टंभगुंफःस्तंभानांग्रंथनं तंछिदंतीतितथाताः गर्जनांकुर्वंतःश्रीशंकरगुरुलक्षणस्यभूमि
धरेंद्रस्यहिमालयस्योदराद्वाणीलक्षणायानिर्झरिण्यास्तरंगिण्यानद्याःझराःप्रवाहाअवतरंतियतएवमतोदुष्टभिक्षुलक्षणदुर्भिक्षतःक्वनुभयंक्वापि

भट्टभास्करविमर्ददुर्दशामज्जदागमशिरःकरग्रहाः ॥ हंतशंकरगुरोर्गिरःक्षरंत्यक्षरंकिमपितद्रसायनं ॥ ७५ ॥
जाटाटीरजटाकुटीरविहरन्नैलिंपकल्लोलिनीक्षोणीशप्रियकृन्नवावतरणावष्टंभगुंफच्छिदः ॥ गर्जंत्योवतरंतिशं
करगुरुक्षोणीधरेंद्रोदराद्वाणीनिर्झरिणीझराःक्वनुभयंदुर्भिक्षुदुर्भिक्षतः ॥ ७६ ॥ वारीचित्तमतंगजस्यनगरीबो
धात्मनोभूपतेर्दूरीभूतदुरंतदुर्वदझरीहारीकृतासूरिभिः ॥ चिंतासंततितूलवातलहरीवेदोल्लसच्चातुरीसंसाराब्धि
तरीरुदेतिभगवत्पादीयवाग्वैखरी॥ ७७॥

भयंनास्तीत्यर्थः॥शार्दू०॥७६॥किंचभगवत्पादीयावैखरीअकारादिक्षकारांतवर्णमालारूपावागुदेतिजयति तांविशिनष्टि चित्तलक्षणस्यमतंग
जस्यहस्तिनोवारीबंधिनी वारीस्याद्गजबंधिन्यामितिमेदिनी तथाबोधात्मकस्यराज्ञोनगरीतथादूरीभूतादुरंतानांदुर्वदतांदुर्वादिनांझरीप्रवाहोय
स्यास्तथा सूरिभिर्हारीकृताःतिप्रेम्णाहारवत्कंठेकृतातथाचिंतासंततिलक्षणस्यतूलस्यकार्पासलवस्यापाकरणेवातस्यवायोर्लहरीप्रवाहः तथा
वेदस्योल्लसंतीचातुरीचित्तेतिपाठेचेतनायाइतिव्याख्येयंतथासंसारलक्षणसमुद्रस्यतरीउद्धारहेतुभूतानौकातथाचैवंभूताशंकरस्यवाणीसर्वोत्क
र्षेणवर्त्ततइत्यर्थःअत्रजयादेर्भिन्नशब्दवाच्यमतंगजत्वाद्यारोपेणवैखर्यावारीत्वाद्यारोपबोधनाद्भेदभाजिरूपकंवाचकेभेदभाजिवेत्युक्तेः॥७७॥

किंचव्रतिपतेःश्रीशंकरस्यसूक्तीनांनिगुंफःग्रथनंजयतियः कथागर्वेणोत्सर्पतामुच्चलतांकथानांमध्येयेबुधास्तेषांकड्वाव्याप्तायाजिव्हातस्याना
भिस्थनालेनसहाधःपातेस्वयमुदयमंत्रोवेदवत्स्वयंप्रादुर्भूतोवादिजिव्हास्तंभनादौविनियुक्तःषड्त्रिंशद्वर्णात्मकोबगलामुख्याख्योमंत्रःपुनश्चनि
गमशिखराणिवेदांतास्तल्लक्षणकमलानांसुरभिःसुगंधिःपुनश्चाद्वैतलक्ष्म्याजयस्यविरुदघंटायाःप्रख्यातिकरायाःघंटायाःघणघणात्मकःशब्दइ
त्यर्थःनियतारोपणोपायःस्यादारोपःपरस्ययःतत्परंपरितंश्लिष्टइत्युक्तपरंपरितरूपकांतर्गतंमालारूपकमत्रद्रष्टव्यं ॥७८॥ किंचकस्तूरीघनसार

कथादर्पोत्सर्पत्कथकबुधकंडूलरसनासनालाधःपातेस्वयमुदयमंत्रोव्रतिपतेः ॥ निगुंफःसूक्तीनांनिगम
शिखरांभोजसुरभिर्जयत्यद्वैतश्रीजयविरुदघंटाघणघणः॥ ७८ ॥ कस्तूरीघनसारसौरभपरीरंभप्रियंभाकु
कास्तापोन्मेषमुषोनिशाकरकराहंकारकूलंकषाः ॥ द्राक्षामाक्षिकशर्करामधुरिमग्रामाविसंवादिनोव्याहा
रामुनिशेखरस्यनकथंकारंमुदंकुर्वते॥ ७९ ॥

योःकोरककर्पूरयोःसौरभंसुरभिस्तस्यपरीरंभःपरिष्वंगस्तद्वत्प्रियंभावुकाःप्रियंभविष्णवःतापस्याध्यात्मिकादितापत्रयस्योन्मेषमुल्लासंमुष्णंती
तितथातेऽतएववाह्यतापनिवारकाणांनिशाकरस्यचंद्रस्यकराणामंशूनांयस्तापविनाशनाहंकारस्तस्यकूलंकषाः समूलोन्मूलनसमर्थाःतथाद्रा
क्षादीनांमधुरिम्णांमाधुर्याणांग्रामेणसमुदायेनाविसंवादिनस्तत्तुल्यामुनिशेखरस्यश्रीशंकरस्यव्याहाराउक्तयः मुदंप्रीतिंकथंकारंकथंनकुर्वतेऽ
पितुकुर्वंत्येवअन्यथैवंकथमित्यप्रसिद्धप्रयोगश्चेदित्यनर्थकादेवकरोतेर्णमुल् ॥ शार्दू० ॥ ७९ ॥

किंचपरिमुक्तोविनिवृत्तोभेदवादिलक्षणःकंटकमार्गोयस्मात्तथाभूतेऽद्वैतएवकैवल्यघंटापथेकैवल्यस्यमोक्षस्यघंटापथेसंसरणेराजमार्गेअहंपूर्वकैरहंकारपूर्वकैर्दुर्विकल्पैरहिताःप्राज्ञाःविद्वांसएवाध्वनीनाःपांथास्तैराकुलेव्याप्तेस्वयंनवसुधासिक्ताःशंकराचार्यस्यसूक्तयःप्रस्कंदतांप्रस्रवतांमकरंदानांपुष्परसानांवृंदोनिचयोयेभ्यस्तथाभूतानांकुसुमानांपुष्पाणांयाःस्रजोमालास्तासांयानितोरणानितेषांप्रक्रियांरचनांवितन्वतेविस्तारयंति ॥ ८० ॥ किंचदूरमुत्सारितादुष्टानांपांसुपटलीतुल्यादुर्नीतयोदुष्टनयायाभिस्ताअनीतयोनविद्यंतईतयोऽतिवृष्ट्यादिरूपाबाधायाभ्य

अद्वैतेपरिमुक्तकंटकपथेकैवल्यघंटापथेसाहंपूर्विकदुर्विकल्परहितप्राज्ञाध्वनीनाकुले॥प्रस्कंदन्मकरंदवृंदकुसुमस्रक्तोरणप्रक्रियामाचार्यस्यवितन्वतेनवसुधासिक्ताःस्वयंसूक्तयः॥ ८० ॥ दूरोत्सारितदुष्टपांसुपटलीदुर्नीतयोनीतयोवातादेशिकवाङ्मयाःशुभगुणग्रामालयामालयाः॥ मुष्णंतिश्रममुल्लसत्परिमलश्रीमेदुरामेदुरायासस्याधिहविर्भुजोभवमयेधीप्रांतरेप्रांतरे॥८१॥

स्ताःशुभगुणाःप्रसादादयस्तलक्षणानांशैत्यादिशुभगुणानांयामस्यालयभूतामायालक्ष्म्याश्चालयभूताउल्लसत्परिमलश्रियाचमेदुरास्निग्धादेशिकवाङ्मयावाताभवमयेसंसारमयेप्रांतरेविपिनेकथंभूतेधीप्रांतरेबुद्धिलक्षणानिप्रांतराणिकोटराणिबुद्धिलक्षणोदूरःशून्योमार्गोवार्यास्मिंस्तत्राधिर्मनःपीडाप्रत्याशावातलक्षणाद्धविर्भुजोदावाग्नेर्हेतोर्योमेममदूरायासस्तस्यश्रमंमुष्णंत्यपनयंतीत्यर्थः प्रांतरंविपिनेदूरशून्यमार्गेचकोटरे आधिःपुमांश्चित्तपीडाप्रत्याशाबंधकेषुचेतिमेदिनी ॥ ८१ ॥

किंचश्रीशंकरजिह्वायलक्षणेरंगेनृत्यंत्यागिरादेव्याःशारदायाःकिमंघ्र्योश्चरणयोःक्वणतोःशब्दंकुर्वतोर्मंजीरयोर्नूपुरयोरुज्जितंसिंजितानिउल्लसत्क्वणितानि किंवानितंबालंबिन्याःकट्याःपश्चाद्भागमालंबिन्याःकांच्यामेखलायारवाःशब्दाःकिंवावल्गतोरितस्ततश्चलतोःकरकमलकंकणयोःझणत्काराइतिशंकांश्रीमतःशंकरस्यकवेःसमीचीनायुक्तयोयासुताःसुष्ठुक्तयोऽकुरयंतिजनयंतीत्यर्थः॥ ८२ ॥ वर्षारंभेविजृंभमाणानां

नृत्यंत्यारसनाग्रसीमनिगिरांदेव्याःकिमंघ्रिक्वणन्मंजीरोर्जितसिंजितान्युतनितंबालंबिकांचीरवाः॥
किंवल्गत्करपद्मकंकणझणत्काराइतिश्रीमतःशंकामंकुरयंतिशंकरकवेःसद्युक्तयःसूक्तयः ॥ ८२ ॥
वर्षारंभविजृंभमाणजलमुग्गंभीरघोषोपमोवात्यातूर्णविघूर्णदर्णवपयःकल्लोलदर्पापहः ॥ उन्मील
न्नवमल्लिकापरिमलाहंतानिहंतानिरातंकःशंकरयोगिदेशिकगिरांगुंफःसमुज्जृंभते ॥ ८३ ॥

जलमुचांमेघानांगंभीरघोषउपमायस्यसःपुनश्चवात्ययावायुसमुदायेनतूर्णमत्यंतंशीघ्रंवाविघूर्णतांसमुद्रपयसांकल्लोलानांबृहत्तरंगाणांदर्पापहःगर्वनाशकः पुनश्चोन्मीलंतीनांविकसंतीनांमालतीनांपरिमलाहंतायाविमर्द्दोत्थजनमनोहरगंधस्याहंभावस्यनिहंतानाशकः पुनश्चनिरातंकोनिर्भयःशंकरयोगिदेशिकस्यगिरांगुंफःग्रंथनंसमुज्जृंभतेसमुल्लसति ॥ ८३ ॥

साप्रसिद्धाभाष्यादिरूपांश्चनिवागद्यानाद्यारुजोऽज्ञानादिलक्षणान्रोगान्नुद्यान्नाशयतुतांविशिनष्टि पद्यविनाकृतागद्यरूपाद्यामनोज्ञा पाठांतरेदोषविनाकृता पुनश्चप्रशमिताऽविद्याययासाप्रशमिताविद्या पुनश्चमिथ्यावाच्यानभवतीत्यमृषोद्यायथार्थाइत्यर्थः राजसूयसूर्यमृषोद्येत्यादिनावदेःक्यबंतोनिपातः प्रशमिताविद्यामृषोद्यायेतिवा पुनश्चसुधास्वाद्याऽमृतवदास्वादनीया पुनश्चमाद्यतांमदेनघूर्णतामरातीनांवादिलक्षणारीणांयानिचोद्यानिकुतर्कोद्भावनाःशंकास्तेषांभिदुराःनाशकाः स्वयंतुतैरभेद्याभेत्तुमशक्या पुनश्चसर्वासांविद्यानांनिषद्यापिताआपणवदाचरिताः पुनश्चानघोऽनवद्यउद्यमोयस्याःसापुनश्चशोभनंचरितंयस्याःसापुनश्चसादीनांजन्यानांसकारणानांवाआपदामाध्यात्मिकादिदुः

स्तद्यापद्यविनाकृताप्रशमिताविद्यामृषोद्यासुधास्वाद्यामाद्यदरातिचोद्यभिदुराऽभेद्यानिषद्यापिता ॥ विद्यानामनघोद्यमासुचरितासाद्यापदुद्यापिनीपद्यामुक्तिपदस्यसाद्यमुनिवाद्गद्यादनाद्यारुजः ॥ ८४ ॥ आयासस्यनवांकुरंघनमनस्तापस्यबीजंनिजंक्लेशानामपिपूर्वरंगमलघुप्रस्तावनाडिंडिमं ॥ दोषाणामनृतस्यकार्मणमसच्चिंततेर्निष्कुटंदेहादौमुनिशेखरोक्तिरतुलाहंकारमुत्कृंतति ॥ ८५ ॥

खानामुद्यापिनीउन्मूलनीपुनश्चमुक्तिपदस्यपद्यापद्धतिरेवंभूतासामुनिवागद्यानाद्यारुजोपनुद्यादित्यर्थः॥८४॥मुनिशेखरोक्तिरतुलादेहादौयोऽहंकारस्तमुत्कृंततिउन्मूलयति तंविशिनष्टि आयासस्यखेदस्यनव्यमकुरंपुनश्चघनीभूतोयोमनस्तापोमानसंदुःखंतस्यनिजमसाधारणंबीजंक्लेशानामपिपूर्वरंगंप्रथमंनर्त्तनस्थानंदोषाणांरागद्वेषादीनामलघ्वीमहतीयाप्रस्तावनानाटककथाप्रारंभस्तस्याःडिंडिमंअनृतस्यकार्मणंमूलकर्म मूलकर्मतुकार्मणमित्यमरः असांच्चितासंततेर्निष्कुटंगृहोद्यानंकेदारंवा निष्कुटस्तुगृहोद्यानेस्यात्केदारकपाटयोरितिमेदिनी एवंभूतंदेहादिनिष्ठमहंकारमित्यर्थः ॥ ८५ ॥

तथागतावौद्धास्तेषांपथामार्गेणाहताः क्षपणकानांवैभाषिकाणांप्रख्यातिलक्षणेनप्रतारणेनवंचनेनहताश्चानुवर्त्तिनोविप्रादयोखिलाजीवास्तेषांसंजीवनीपुनश्चानाधुनिकाअनादिभूतायावेदवाणीतल्लक्षणायाअतिप्राचीनशुक्तेर्मुक्तामणिरेवंभूतागुरोःश्रीशंकरस्योक्तिर्नराणांदुरत्ययंसंसारभयंहरतीत्यर्थः पृथ्वी॥८६॥ सद्गुरोःश्रीशंकरस्यझंझामारुतेनबृहद्वायुनावेल्लितायाःकंपितायादेवधुन्यागंगायाःकल्लोलानांबृहत्तरंगाणांयःकोलाहलस्तस्ययःप्राग्भारोऽतिशयस्तेकसगर्भ्यनिर्भरातदेकातिसदृशाजरीजृंभंतोभृशमुल्लसंतोवचोलक्षणानिर्झराःनैकान्यनेकानियान्यलीकान्यसत्यानिमतानितेषामालिःपंक्तिःसैवधूलीपटलीधूलीसमूहस्तस्यामर्मच्छिदोविनाशकानोऽस्माकमुद्यद्दुर्मतिलक्षणधर्मात्यादुःखितावु

तथागतपथाहतक्षपणकप्रथालक्षणप्रतारणहतानुवर्त्यखिलजीवसंजीवनी ॥ हरत्यतिदुरत्ययंभवभयंगुरुक्तिर्नृणामनाधुनिकभारतीजरठशुक्तिमुक्तामणिः ॥ ८६ ॥ झंझामारुतवेल्लितामरधुनीकल्लोलकोलाहलप्राग्भारैकसगर्भ्यनिर्भरजरीजृंभद्वचोनिर्झराः ॥ नैकालीकमतालिधूलिपटलीमर्मच्छिदःसद्गुरोरुद्यद्दुर्मतिधर्मदुर्मतिकृताशांतिंनिकृंतंतिनः ॥ ८७॥ उन्मीलन्नवमल्लिसौरभपरीरंभप्रियंभावुकामंदारद्रुमरंदवृंदविलुठन्माधुर्यधुर्यागिरः॥ उद्गीर्णागुरुणाविपारकरुणावाराकरेणादरात्सच्चेतोरमयंतिहंतमदयंत्यामोदयंतिद्रुतं ॥ ८८ ॥

द्धिस्तत्कृतायाअशांतिस्तांनिकृंतंतिउन्मूलयंति॥शार्दू०॥८७॥उन्मीलंतीनांविकसंतीनांनवमालतीनांयत्सौरभंतस्यपरीरंभआलिंगनंतस्मादपितद्वद्वाप्रियंभावुकाःप्रियंभविष्णवस्तथामंदारद्रूणांमंदाराख्यद्रुमाणांमकरंदनिकायेलुठंतोमाधुर्यात्धुर्याःश्रेष्ठाःश्रीशंकराचार्येणगुरुणाआदरादुद्गीर्णाउद्गमिताउच्चारिताःगिरःसतांचेतोरमयंतिहंतेतिहर्षेमदयंतितथाद्भुतमविलंबितमामोदयंतिप्रमोदयंति गुरुंविशिनष्टिविपारायाःपारविमुक्तायाःकरुणायावाराकरेणजलनिधिनासमुद्रेणदीपकालंकारःसैकवृत्तिः ॥ ८८ ॥

किंचधारावाहिअनवच्छिन्नंयत्सुखंतस्यानुभूतिरनुभवोयाभ्यस्तथाभूतमुनिवाग्धारालक्षणसुधाराशिषुक्रीडन्सन्द्वैतिनांवचनेषुविषकल्पेषुपुन
र्मूर्खादन्यःकःक्रीडेदपितुमूढएवतत्रक्रीडांकुर्यात्तत्रदृष्टांतःचित्रंसुवर्णमयंवस्त्रंपरिदधत्पुनःकच्चराणांमलदूषितानांदुष्टानांपटच्चराणांजीर्णवस्त्रा
णांयाजर्जरीभूताकंथातस्यामनुबद्धोयआदरस्तंकच्चिन्मनसिधत्तेऽपितुनैवधत्तेइत्यर्थः सैवक्रियासुबद्धीषुकारकस्येतिदीपकमित्युक्तेःसैवेतिपा
ठांतरेतामनुबध्नादरंयथास्यात्तथेतिव्याख्येयं कच्चरंमलदूषितंपटच्चरंजीर्णवस्त्रमित्यमरः॥८९॥ किंचतत्तादृक्षैस्तथाभूतैर्मुनिनिशाकरवचोभि
र्मुनिचंद्रवचनैर्याशिक्षातयासपक्षःअद्वैताख्यस्वपक्षःसहितस्तदवलंबीआशयोंऽतःकरणंयस्यशिक्षायाःसपक्षोधिकरणभूतआशयोवायस्यस

धारावाहिसुखानुभूतिमुनिवाग्धारासुधाराशिषुक्रीडन्द्वैतिवचःसुकःपुनरनुक्रीडितमूढेतरः ॥ चित्रंकांचनमंब
रंपरिदधच्चित्तेविधत्तेमुहुःकच्चित्कच्चरदुष्पटच्चरजरत्कंथानुबद्धादरं ॥ ८९ ॥ तत्तादृक्षमुनिक्षपाकरवचःशिक्षास
पक्षाशयःक्षारंक्षीरमुदीक्षतेबुधजनोनक्षौद्रमाकांक्षति ॥ रुक्षांक्षेपयतिक्षितौखलुसितांनेक्षुंक्षणंप्रेक्षतेद्राक्षां
नापिदिदृक्षतेनकदलींक्षुद्रांजिघृक्षत्यलं ॥ ९० ॥ विक्रीतामधुनानिजामधुरतादत्तामुदाद्राक्षयाक्षीरैःपात्रधि
यार्पितायुधिजिताल्लब्धावलादिक्षुतः ॥ न्यस्ताचोरभयेनहंतसुधयायस्मादतस्तद्गिरांमाधुर्यस्यसमृद्धिरद्भुतत
रानान्यत्रसावीक्ष्यते ॥ ९१ ॥

बुधजनःक्षीरंपयःक्षारंपश्यतिक्षौद्रंमाक्षिकंनाकांक्षतितथासितांशर्करांरुक्षांबुध्वाभूमौक्षेपयतिपातयतितथेक्षुंक्षणमात्रमपिनप्रेक्षतेतथाक्षुद्रां
कदलींनजिघृक्षतिघ्रातुमपिनेच्छति ॥ ९० ॥ किंचयस्मान्मधुनामाक्षिकेणस्वकीयामधुरतायासुविक्रीतायस्माच्चद्राक्षयानिजामधुरतामुदाया
भ्योदत्तायस्माच्चदुग्धैर्निजामधुरतापात्रबुत्थायास्वर्पितायस्माच्चयुधिजितादिक्षुतस्तदीयामधुरतावलाद्याभिर्लब्धाहंतेतिहर्षेयस्माच्चसुधया
ऽमृतेनचोरभयेननिजामधुरतायासुन्यस्तान्यासतयास्थापितातएतस्मात्तस्यश्रीशंकरस्यगिरांतथाभूतानांगिरांवामाधुर्यस्यसाद्भुततरासमृद्धिर
न्यत्रनैवदृश्यतइत्यर्थः ॥ ९१ ॥

किंचयदीयंसौरभंकर्पूरेणऋणीकृतंऋणतयागृहीतंतथायदीयंसौरभंमृगमदेनकस्तूरिकयाऽधीत्यसंपादितंतथामल्लीभिर्मालतीभिश्चिरसेवनादु
पगतंप्राप्तंतथाकाश्मीरजैस्तुतदीयंसौरभंक्रीतंमौल्येनगृहीतंतथापटीरतरुणाचंदनवृक्षेणतत्सौरभंचौरतयाप्राप्तंतस्यश्रीशंकरस्यगिरांतथाभूता
नांगिरांवाअक्षय्यंमहिअक्षयंमाहात्म्यंतस्मात्तस्यश्रीशंकरस्यतस्यगिरांसौरभस्यमहिमाऽयमन्यादृशःसर्वलोकविलक्षणोधन्यइत्यर्थः ॥९२॥
किंचसुलिप्संसुरुच्यंद्रप्सांघनेतरदधिअप्साभक्षणार्थस्यसाधातोर्लङिरूपंतत्तथाक्षीरंचिरतरंबहुकालमचरंभक्षणार्थस्यचरधातोर्लङिरूपंतथेक्षु

कर्पूरेणऋणीकृतंमृगमदेनाधीत्यसंपादितंमल्लीभिश्चिरसेवनादुपगतंक्रीतंतुकाश्मीरजैः॥ प्राप्तंचौरतयाप
टीरतरुणायत्सौरभंतद्गिरामक्षय्यंमहितस्यतस्यमहिमाधन्योयमन्यादृशः ॥९२॥ अप्सांद्रप्संसुलिप्संचिर
तरमचरंक्षीरमद्राक्षमिक्षुंसाक्षाद्राक्षामजक्षंमधुरसमधयंप्रागविंदंमरंदं ॥ मोचामाचाममन्योमधुरिमग
रिमाशंकराचार्यवाचामाचांतोहंतकिंतैरलमपिचसुधासारसीसारसीघ्रा ॥ ९३ ॥

मद्राक्षंतथाप्रत्यक्षेणद्राक्षामजक्षंभक्षितवान्जक्षभक्षहसनयोरितिस्मरणात्तथामधुरसंमाक्षिकरसमधयंपीतवान्तथामरंदंमकरंदंप्रागविदंपूर्वं
लब्धवान्तथामोचाकदली कदलीवारणबुसारंभामोचांशुमत्फलेत्यमरस्तामाचामंभक्षितवान्अदनार्थस्यचमुधातोराङिचमादेशेलङिमिप
मादेशेरूपं इदानींत्वन्योऽतिविलक्षणःश्रीशंकराचार्यवाचांमधुरिम्णोमाधुर्यस्यगरिमाआचांतोहंतेतिहर्षेतैर्द्रप्सादिभिःकियतःसुधायाअमृत
स्यसारसीसारस्यंतस्याःसारस्यसीघ्राप्यलंकृत्यंनास्ति स्व० ॥ ९३ ॥

किंचदवथुःपरितापःस्यादित्यमराङ्गवदवथुभिःसंसारपरितापैःसंतप्तानांस्फाराविशालाकर्पूरस्यदृष्टिःपुनश्चमोक्षलक्ष्म्यामृगाक्ष्याअंगनायाःप्रकृतिनिर्मलास्वभावतोविमलामुक्तायष्टिःमुक्तामयीहारलतिकापुनश्चाद्वैतात्मैवानंतसुखस्यासारेणप्रसरणेनकासारस्तडागस्तस्यहंसीआसारःस्यात्प्रसरणेवेगवदृष्टौसुदृद्वलइतिमेदिनीएवंभूताभगवत्पादस्यश्रीशंकरस्यदिव्योक्तिधाराबुद्धेःशुद्ध्यैभवतु ॥ १४ ॥ आम्नायांतावेदांताएवालव

संतप्तानांभवदवथुभिःस्फारकर्पूरदृष्टिर्मुक्तायष्टिःप्रकृतिविमलामोक्षलक्ष्मीमृगाक्ष्याः ॥ अद्वैतात्मानवधिकसुखासारकासारहंसीबुद्धेःशुद्ध्यैभवतुभगवत्पाददिव्योक्तिधारा॥ १४ ॥ आम्नायांतालवालाविमलतरसुरेशादिसूक्तांबुसिक्ताकैवल्याशापलाशाविबुधजनमनःसालजालाधिरूढा ॥ तत्वज्ञानप्रसूनास्फुरदमृतफलासेवनीयाद्विजैर्यासामेसोमावतंसावतरगुरुवचोवल्लिरस्तुप्रशस्त्यै॥ १५॥

लासर्वतोरक्षाभित्तिर्यस्याःपुनश्चसुरेश्वरपद्मपादादिसूक्तिलक्षणैर्जलैःसिक्ताकैवल्यस्यमोक्षस्याशाएवपलाशाःपत्राणियस्यांपुनश्चविबुधजनोदेवजनःपंडितजनश्चतस्यमनएवसालाख्यवृक्षसमुदायस्तत्राधिरूढातत्वज्ञानलक्षणंप्रसूनंपुष्पंयस्यांस्फुरत्स्वयंप्रकाशमानममृतंब्रह्मानंदस्तदेवफलंयस्यांएवंभूतायाद्विजैःसेवनीयासोमावतंसस्यचंद्रशेखरस्यशिवस्यावतारस्यगुरोःश्रीशंकरस्यवचोलक्षणावल्लिर्ममप्रशस्त्यैअस्तु॥ १५

नृत्यतोभूतेशस्यश्रीशंकरस्यबालात्स्फुरतिमुकुटतटेरटंतीयास्वर्णदीगंगातयास्पर्धिनीभिःपुनश्चनिर्भिन्नतटाउच्चलंत्योयाअमृतसरसःसारिण्यःस्वल्पनद्यस्तद्धोरिणीवद्धोरिणीपरिपाटीयासांताभिः पुनश्चोद्वेलाउल्लंघितवेदमर्यादायेद्वैतवादिनस्तेषांस्वमतेनपरिणतायाअहंक्रियास्तासांद्रुंक्रियाभिःतिरस्क्रियाभिःपुनश्चसततमुपनिषल्लक्षणासुनदीषुगाहिनीभिर्वाग्भिःश्रीशंकरार्योभातिराजते ॥ १६ ॥ साहंकाराणांसुरासुराणांयाआवलिःपंक्तिस्तस्याःकरैर्हस्तैराकृष्टेनभ्रमतामंदरेणक्षुब्धस्यक्षीरसमुद्रस्यवीचयस्तरंगास्तत्सचिवैस्तत्तुल्यैःसूक्तैरमृतवर्षणाज्जंघालैर्वेगवद्भिःसंसाराख्याग्निशिखाजालैर्जटालात्मनांव्याप्तात्मनांजंतूनांजलदोदेशिकोगुरुःश्रीशंकरःस्तुतिगिरांवैदेशिकोविदेशोगोचरःकथंनकथमपीत्य

नृत्यद्भूतेशबालान्मुकुटतटरटत्स्वर्धुनीस्पर्धिनीभिर्वाग्भिर्निर्भिन्नकूलोच्चलदमृतसरःसारिणीधोरणीभिः॥ उद्वेलद्वैतवादिस्वमतपरिणताहंक्रियाद्रुंक्रियाभिर्भातिश्रीशंकरार्यःसततमुपनिषद्वाहिनीगाहिनीभिः ॥ १६ ॥ साहंकारसुरासुरावलिकराकृष्टभ्रमन्मंदरक्षुब्धक्षीरपयोब्धिवीचिसचिवैःसूक्तैःसुधावर्षणात् ॥ जंघालैर्भवदावपावकशिखाजालैर्जटालात्मनांजंतूनांजलदःकथंस्तुतिगिरांवैदेशिकोदेशिकः ॥ १७ ॥ कलशाब्धिकचाकचिक्षमंक्षणदाधीशगदागदिप्रियं॥ रजताद्रिभुजाभुजिक्रियंचतुरंतस्ययशःस्मराजते॥ १८॥

र्थः ॥ शार्दू० ॥१७॥ अथश्रीशंकरस्ययशोवर्णयति कलशेति कचेषुकचेषुकेशेषुकेशेषुगृहीत्वाइदंयुद्धंप्रवृत्तंकचाकचितत्रतेनेदमितिसरूपइतिसमासःअन्येषामपिदृश्यतइतिपूर्वपदांतस्यदीर्घःइचकर्मव्यतिहारइतीचसमासांतःकलशाब्धिःक्षीराब्धिस्तेनकचाकचियुद्धेक्षमंशक्तंपुनश्चगदाभिश्चगदाभिश्चप्रवृत्त्येदंयुद्धंप्रवृत्तंगदागदिक्षणदाधीशेननिशाधीश्वरेणचंद्रेणगदागदिप्रियंयस्यपुनश्चभुजैश्चभुजैश्चप्रवृत्त्येदंयुद्धंप्रवृत्तंभुजाभुजिरजताद्रिणाकैलासगिरिणाभुजाभुजियुद्धलक्षणाक्रियायस्यतत्तस्यश्रीशंकरस्यचतुरंयशःराजतेस्म वैता० ॥ १८ ॥

कःपरिशुद्धइतिपरिशुद्धानांकथासुचंद्रःपरिशुद्धइतिकेनचित्कथितेसकलंकात्तस्मान्निष्कलंकंश्रीशंकरयशःपरिशुद्धमित्यपरेणोक्तेतस्ययश सानितरांजितःकृतांकनःशशीसकलंकश्चंद्रःस्वकलंकनिदत्तयेऽधुनाप्युदधौसमुद्रमज्जतिशिवंचसेवते ॥ ९९ ॥ नभःपूरकामुनीश्वरयशःपू रादिक्सुदृशांदिगंगनानांधम्मिले धम्मिल.संयताःकचास्तस्मिन्नवीनायामल्लिवल्लिर्मालतीलतातस्याःकुसुमानितेषांस्रजांमालानांकल्पनेशि ल्पिनस्तथादिक्सुदृशांकंतिललाटांतरेभद्रश्रीश्चंदनोऽस्त्रियामित्यमरस्तस्यरसेनचित्रमालेख्यंचित्रितंकुर्वतीतिभद्रश्रीरसचित्रितकृतस्तथादिक् सुदृशांकंठेतारावलीएकावल्येकयष्टिकासैवनक्षत्रमालास्यात्सप्तविंशतिमौक्तिकैरित्यमरोक्तानक्षत्रमालाख्यानुहारिणीमनोहराहारलतिका

परिशुद्धकथासुनिर्जितोयशसातस्यकृतांकनःशशी॥स्वकलंकनिदत्तयेधुनाप्युदधौमज्जतिसेवतेशिवं॥ ९९॥
धम्मिल्लेनवमल्लिवल्लिकुसुमस्रक्कल्पनाशिल्पिनोभद्रश्रीरसचित्रचित्रितकृतःकांतेललाटांतरे ॥ तारावल्यनुहारि
हारलतिकानिर्माणकर्माणुकाःकंठेदिक्सुदृशांमुनीश्वरयशःपूरानभःपूरकाः ॥ १०० ॥ उत्संगेषुदिगंगनानिद
धतेताराःकराकर्षिकारागाद्यौरवलंब्यचुंबतिवियद्गंगासमालिंगति ॥ लोकालोकदरीप्रसीदतिफणीशेषोस्य
दत्तेरतिंत्रैलोक्येगुरुराजकीर्तिशशिनःसौंदर्यमत्यद्भुतं॥ १०१ ॥

स्तस्यानिर्माणकर्मणिअणुकानिपुणाःअणुकेनिपुणाल्पयोरितिमेदिनी ॥ शार्दू० ॥१००॥ गुरुराजस्यश्रीशंकरस्यकीर्त्तिर्यशस्तल्लक्षणस्यचंद्र स्यत्रैलोक्येसौंदर्यमत्यद्भुतमस्तियतोदिगंगनास्तत्कीर्तिचंद्रमुत्सर्गेःकेनिदधतेधारयतिप्रसिद्धचंद्रंतुसर्वादिगंगनानैवंकुर्वंतितथातारःकिरणात्मं कैर्हस्तैराकर्षिकाः प्रसिद्धचंद्रस्तुनैवंविधस्तस्यक्रमेणतारासुगमनप्रसिद्धेस्तथाद्यौस्तंरागादवलंब्यसदैवचुंबतिनतुप्रसिद्धंतंतस्यतत्रसर्वदास्थित्य योगात्वियद्गंगातंसम्यगालिंगतिनतुप्रसिद्धंतंतथालोकालोकाभिधपर्वतदरीतेनप्रसीदतिनतुप्रसिद्धचंद्रेणतस्यतत्रगत्यभावात्तथाशेषाख्यःफ णीसर्पोस्यरतिंप्रीतिंदत्तेनतुप्रसिद्धस्योक्तहेतोस्तथाचैवंभूतस्यतस्यलोकत्रयेसौंदर्यमत्यद्भुतमित्यर्थः ॥ १०१ ॥

किंचमुनिशेखरस्ययशोलक्षणस्यक्षीरनिधेःकल्लोलाहरितांदिशामंतेषुसांकाशिनंसमंतात्प्रकाशंप्राप्ताःसंशब्दोऽभिविधियोतकःअभिविधौभा वइनुणित्यनेनेनुण्प्रत्ययएवमयेपितथाशंशाककिरणानालक्ष्यसांहासिनंसमंताद्धासंकुर्वंतेतथादुर्मदायादुर्गर्ववत्याःसुधायावैदग्ध्यस्यचातुर्य स्यसांलोपिनंसमंतात्लोपंप्रथयंतितथाविश्वजांघिकस्यजगतिव्याप्तस्याज्ञानलक्षणस्यतमसःसंघातस्यसांघातिनंसमंतात्घातंसम्यग्घंतिकुर्वंति पाकंपचतीतिवत्पुनःप्रयोगः ॥ १०२ ॥ सोत्कंठंउत्कंठयासहवर्त्तमानःअकुंठोऽनिवार्यःकंठीरवःसिंहस्तस्यनखरवरानखश्रेष्ठास्तैर्हतान्मत्तगज कुंभात्प्रत्ययोन्मुक्तानांमुक्ताख्यमणिगणानांसुषमंसौंदर्यंतेनाबद्धाबाहुयुद्धलीलाययापुनश्चमथनाद्रिणामंदराचलेनक्षुब्धस्यक्षीरसमुद्रस्यनि

संप्राप्तामुनिशेखरस्यहरितामंतेषुसांकाशिनंकल्लोलायशसःशशांककिरणानालक्ष्यसांहासिनं ॥ कुर्वंतेप्रथयं
तिदुर्मदसुधावैदग्ध्यसांलोपिनंसम्यग्घ्नंतिचविश्वजांघिकतमःसंघातसांघातिनं ॥ १०२ ॥ सोत्कंठाकुंठकंठी
रवनखरवरक्षुब्धमत्तेभकुंभप्रत्यग्रोन्मुक्तमुक्तामणिगणसुषमाबद्धदोर्युद्धलीला ॥ मंथाद्रिक्षुब्धदुग्धार्णवनिक
टसमुल्लोलकल्लोलमैत्रीपात्रीभूताप्रभूताजयतियतिपतेःकीर्तिमालाविशाला ॥ ३ ॥ लोकालोकदरिप्रसीद
सिचिरात्किंशंकरश्रीगुरुप्रोद्यत्कीर्तिनिशाकरंप्रियतमंसंश्लिष्यसंतुष्यसि॥ त्वंचाप्युत्पलिनिप्रहृष्यसिचिरात्क
स्तत्रहेतुस्तयोरित्थंप्रश्नगिरांपरस्परमभूत्स्मेरत्वमेवोत्तरं॥ ४॥

कटवर्त्तिनःसम्यक्चंचलायेबृहत्तरंगास्तैःसहयामैत्रीतस्याःपात्रीभूतातत्तुल्याप्रभूताविशालायतिपतेःकीर्त्तिमालाजयतिसर्वोत्कर्षेणवर्तते ॥ स्र० ॥ ३ ॥ कमलिनीलोकालोकाख्यपर्वतकंदरांपृच्छतिहेलोकालोकदरित्वंचिरात्प्रसीदसिकिंशंकराख्यश्रीगुरोःप्रोद्यत्कीर्त्तिलक्षणचंद्रमे वप्रियतमंसम्यगालिंग्यसंतुष्यसिएवंपृष्टालोकालोकदरीकमलनींपृच्छतिहेउत्पलिनित्वंचापिचिरात्प्रहृष्यसितत्रप्रहर्षेकोहेतुरितीत्थंतयोर्दरी कमलिन्योःप्रश्नगिरांस्मेरत्वंविकसितवदनत्वमेवोत्तरमभूत् ॥ ४ ॥

दुर्वारानल्पगर्वाहितापंडितजनताएवतूलःकार्पासकणस्तस्यवातूलवेगोवात्यावेगस्तथाबाधरहितोयोऽगाधोबोधस्तत्वज्ञानंसएवामृतकिरण श्चंद्रस्तदुन्मेषेक्षीरसमुद्रस्तथानिष्प्रत्यूहंनिर्विघ्नंप्रसर्पतःसंसारदावाग्नेरुद्भूतस्यसंतापस्यमेघएवंभूतास्फीताविशालाकीर्त्तिर्यस्यसशंकरश्चासा वाचार्यवर्यःयतिपतिर्जगतिजागर्ति ॥ स्र०॥ १०५॥ इतिहासानिमहाभारतादीनिपुराणानिब्राह्मादीनिभारतस्मृतयःसनत्सुजातीयगीतासह स्रनामाख्याःशास्त्राण्युत्तरमीमांसादीनिभारतस्मृतीनामितिहासग्रहणेनग्रहेपिपृथगुपादानंब्राह्मणपरिव्राजकन्यायेनसमाधेयं इतिहासादीनि

दुर्वारास्खर्वगर्वाहितबुधजनतातूलवातूलवेगोनिर्बाधागाधबोधामृतकिरणसमुन्मेषदुग्धांबुराशिः॥ निष्प्र त्यूहंप्रसर्पद्भवदवदहनोद्भूतसंतापमेघोजागर्तिस्फीतकीर्तिर्जगतियतिपतिःशंकराचार्यवर्यः ॥ ५ ॥ इति हासपुराणभारतस्मृतिशास्त्राणिपुनःपुनर्मुदा ॥ विबुधैःसुबुधोविलोकयन्सकलज्ञत्वपदंप्रपेदिवान् ॥ ६ ॥ सपुनःपुनरेक्षतादराद्वरवैयासिकिशांतिवाक्ततीः॥ समगादुपशांतिसंभवांसकलज्ञत्ववदेवशुद्धतां॥ ७ ॥

पुनःपुनर्मुदाविबुधैःपंडितैःसहसुबुधःपंडितामणीःश्रीशंकरोविलोकयन्सर्वज्ञत्वपदंप्राप्तवान्विबुधैःसकलज्ञत्वपदंप्राप्तवानितिवासंबंधः वैता० ॥ ६ ॥ सश्रीशंकरःपुनःपुनरादराद्वराःश्रेष्ठावैयासिकीःशांतिवांक्तीःशांतिपर्वस्थावाक्पंक्तीरेक्षतसर्वज्ञत्वंयथाप्राप्तवांस्तद्वदेवोपशांतिसंभवां शुद्धतामपिसमगात्सम्यगाप्तवान्तथाचकेवलंसकलज्ञतैवनतेनाप्ताऽपितुमुख्यफलंशुद्धत्वमपीतिभावः ॥ १०७ ॥

किंचचतुराननंमुखंयस्यसचतुराननोपिसन्नसत्पंचःयस्यप्रपंचरहितःप्रसिद्धश्चतुराननश्चतुर्मुखोहिरण्यगर्भस्तुसत्पंचस्तथापुरुषेभ्यउत्तमो पिसन्विषयभोगसंबंधवान्नभवतिप्रसिद्धस्तुपुरुषोत्तमोविष्णुःशेषशरीरयोगित्वाद्भोगयोगीतथानंगस्यकामस्यजेतापिविरूपंदर्शनंयस्यसविरू पदर्शनोनभवतिप्रसिद्धस्त्वनंगजेतामहादेवोविरूपदर्शनःतथाचैवंभूतोऽपूर्वोऽद्वयीगुरुःश्रीशंकराचार्योजगज्जयतीत्यर्थः अत्रश्लेषमूलकोवि

असत्प्रपंचश्चतुराननोपिसन्नभोगयोगीपुरुषोत्तमोपिसन् ॥ अनंगजेतांप्यविरूपदर्शनोजयत्यपूर्वोजगद द्वयीगुरुः ॥ ८ ॥ आलोक्याननपंकजेनदधतंवाणींसरोजासनंश्वत्सन्निहितक्षमाश्रियममुंविश्वंभरंपूरु षं॥ आर्याराधितकोमलांघ्रिकमलंकामद्विषंकोविदाःशंकंतेभुविशंकरंव्रतिकुलालंकारमंकागताः॥ ९॥

रोधाभासअभासत्वेविरोधस्यविरोधाभासइष्यतइत्युक्तेः ॥ १०८ ॥ किंचमुखपंकजेनवाणींसरस्वतींदधतंब्रह्मचारिकुलालंकारंश्रीशंकरमा लोक्यांकमंतिकंसमीपमागताविद्वांसःकमलासनंब्रह्माणंशंकंते तथासततंसन्निहिताक्षमालक्ष्मीर्यस्यतथाभूतंतंदृष्ट्वाविश्वंभरंपुरुषंश्रीविष्णुंशं कंते तथाआर्यैराराधितेकोमलेचरणकमलेयस्यतंकामद्विषंतंमहादेवंशंकंते ॥ शार्दू० ॥ १०९॥

किंचैकस्मिन्पुरुषोत्तमेभगवतिरामचंद्रेरतिमतीमयोन्युद्भवांसीतालक्षणांएतांमायाभिक्षुणारावणेनहृतांताम्बुधवैरिणोदेवद्विषोराक्षसान्जित्वाअनेकपुरुषेऽश्रेष्ठपुरुषेराक्षसेरावणेआसक्तिभ्रमाद्रावणेऽस्याआसक्तिरितिरामचंद्रनिष्ठाद्भ्रमान्निष्टुरांनैष्टुर्येणवक्ष्यप्रविष्टामश्रेष्ठपुरुषस्यरावणस्यस्वस्मिन्नासक्तिधर्मांतंप्रतिनिष्टुरामितिवाश्रेष्ठपुरुषस्यरामचंद्रस्यस्वस्मिन्नासक्त्यभावभ्रमान्निष्टुरामितिवायोरामचंद्रात्मनावतीर्णःशिवश्चिराश्रियतयाप्रत्याहरत्सत्रिजगतांत्रातानोऽस्माकंसुखकरस्तापसकैतवाद्यतिवेषमिषादास्ते नस्त्रिजगतांत्राताशंकरइतिवाशिवस्यरामचंद्रात्म

एकस्मिन्पुरुषोत्तमेरतिमतीसीतामयोन्युद्भवांमायाभिक्षुहृतामनेकपुरुषासक्तिभ्रमान्निष्टुरां ॥ जित्वाताम्बुधवैरिणःप्रियतयाप्रत्याहरद्यश्चिरादास्तेतापसकैतवात्त्रिजगतांत्रातासनःशंकरः ॥ ११० ॥ इतिश्रीमाधवीयेतदाशुद्धाष्टमदत्तगःसंक्षेपशंकरजयेचतुर्थःसर्गअभवत् ॥ ४ ॥ मूलसं० ॥ १९८ ॥

नावतरणप्रकारस्तुस्कंदपुराणादवगंतव्यः पक्षेएकस्मिन्द्वितीयेपुरुषोत्तमेक्षराक्षरातीतेपरमात्मनिरतिमतीजन्मादिशून्यांसतांमायाभिक्षुभिःक्षणिकविज्ञानवादिभिर्हृतामनेकात्मप्रसक्तिभ्रमान्निष्टुरांतान्विवेकिवैरिणोजित्वायश्चिरात्प्रत्याहरत्समानमन्यत् ॥ ११० ॥ इतिश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यबालगोपालतीर्थश्रीपूज्यपादशिष्यदत्तवंशावतंसरामकुमारसूनुधनपतिसूरिकृतेश्रीशंकराचार्यविजयडिंडिमेचतुर्थः सर्गः ॥ ४ ॥ ॥ संख्या ॥ ४५० ॥

इति चतुर्थःसर्गःसमाप्तः